

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK VE
MAĞDURİYETLE, İNTERNET BAĞIMLILIĞI, AİLE
İŞLEVLERİ VE EBEVEYNLERİN İNTERNET KULLANIMI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

HANDAN KARACA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA
2019

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK
VE MAĞDURİYETLE, İNTERNET BAĞIMLILIĞI, AİLE
İŞLEVLERİ VE EBEVEYNLERİN İNTERNET
KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

HANDAN KARACA
20167616

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. FÜSUN GÖKKAYA

LEFKOŞA
2019

KABUL VE ONAY

Handan Karaca tarafından hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık Ve Mağduriyetle, İnternet Bağımlılığı, Aile İşlevleri Ve Ebeveynlerin İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 23.01.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Yrd. Doç. Dr. Füsun Gökkaya (Danışman)
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Asuman BOLKAN (Başkan)
Kıbrıs İlim Üniversitesi
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Ezgi ULU
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Mustafa Sağsan
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- ✓ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

OCAK 2019

Handan KARACA

TEŞEKKÜR

Şükran ve minnetle andığımız;Başöğretmen Mustafa Kemal Atatürk'ün, “Eğitim ve öğretimde uygulanacak yol, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir zorbalık vasıtası yahut medeni bir zevkten ziyade, maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden pratik ve kullanılması mümkün bir cihaz haline getirmektir” sözü ile bizlere verdiği önemli görevin bilincinde ve çalışmalarına bu doğrultuda devam etme çabası içerisinde olan bir psikolojik danışman ve anne olsam da hayat okulu içerisinde farklı pozisyonlarda öğrenciliğim devam etmektedir.

Bana birçok özel değeri öğreten ilk öğretmenlerim annem ve babam, verdiğiniz destek, yaşamıma kattığınız her değer için minnettarım.

Eğitim hayatım boyunca gerek küçük dokunuşlarla, gerekse büyük değişikliklere yol açacak değerli akademik katkıları ve öğretileri ile mesleki ve insani kimliğime şekil veren, bana yol gösteren, emeklerini, zamanlarını esirgemeyen çok değerli öğretmenlerime, sonsuz minnetle teşekkür ederim.

Tez sürecinde bana yol gösteren, beni motive eden, değerli fikir ve tecrübelerini benimle paylaşarak desteğini her an hissettiren, rehberliğinde tezimi tamamladığım çok sevgili tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Füsün GÖKKAYA iyi ki farklı zamanlarda, farklı süreçlerde yollarımız birleşmiş, çok teşekkür ederim.

Meslek hayatımda ve tez sürecinde, okullarda yaptığım çalışmalarda, öğrencilere ulaşmamda, desteklerini, katkılarını esirgemeyen, paylaşmanın verdiği mutluluğun farkında olan, sonsuz özveri, sabır ve inançla öğrenci, öğretmen ve ailelere yol gösteren, rehberlik yapan, sevgili meslektaşlarıma, yol arkadaşlarıma ve hayatımın herhangi bir anına dokunan ve hayatlarına anlık da olsa dokunduğum güzel insanlara, dostlarıma ve arkadaşlarıma sevgiyle, teşekkür ederim.

Küçük bedenlerinde kaldıramayacakları yükler taşıdığına tanık olduğum, yaşadıkları tatsız deneyimlere rağmen, iyiliğe ve güzelliğe olan inancımı sağlam tutmama ve her gün yeni bir şey öğrenmem için aracı olan, siz sevgili öğrenciler, çocuklar sizinle çalışmak, yüreklerinize dokunabilmek benim için çok özel, her birinizi sevgiyle kucaklıyorum.

Bana anneliği en güzel duygularla tattıran, büyümelerine tanık olurken her an yeni bir şeyler öğreten, gelişmem ve değişmem için vesile olan, katkıda bulunan, birçok duyguyu barındıran heyecanlar yaşatan, canım kızlarım;

Sevgili Su Doğa ve Sevgili Gün Deniz iyi ki annenizim...
Varlığınız için minnettarım...

Öğrenme ve öğretme yolculuğumuzun hep birlikte sevgiyle, barışla, inançla devam etmesi umuduyla her birinize yürekten teşekkür ederim.

Handan KARACA

ÖZ

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYETLE İNTERNET BAĞIMLILIĞI, AİLE İŞLEVLERİ VE EBEVEYNLERİN İNTERNET KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın temel amacı, öğrenci ve ebeveynlere ilişkin bazı değişkenler aracılığıyla, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının, İnternet bağımlılığı, aile işlevleri ve İnternet kullanımı durum ve amaçları açısından incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, İzmir İli Karşıyaka İlçesinde bulunan, sosyoekonomik ve sosyokültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 6 devlet ortaokulunda, 6. , 7. ve 8. sınıfta eğitim görmekte olan ve yaşları 12-15 arasında değişen 513 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırma anket bataryasını; Kişisel Bilgi Formu, Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) oluşturmaktadır. Anket bataryası aracılığı ile toplanan veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesi işlemi; İlişkisiz Ölçümlerde t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, Aşamalı Doğrusal Çok Değişkenli Regresyon Analizi tekniği kullanılmış ve sonuçlar rapor edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre; erkek öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları kız öğrencilerden yüksektir. Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerini; İnternet bağımlılığı, İnternetin oyun amaçlı kullanımı, akıllı telefon sahibi olma ve genel aile işlevleri yordamaktadır. Ortaokul öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerini, İnternet bağımlılığı, genel aile işlevleri, annenin sosyal medya kullanımı, akıllı telefon sahibi olmak yordamaktadır. Sonuç olarak; İnternet bağımlılığı arttıkça, siber zorbalık yaşantısının arttığı, buna bağlı olarak siber mağduriyet yaşantısının da arttığı, bununla birlikte, aile işlevselliği artan öğrencilerde, İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısının azalacağı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler : Siber Zorbalık, İnternet Bağımlılığı, Aile İşlevselliği, Sosyal Medya, Ortaokul Öğrencisi

ABSTRACT

A RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CYBER BULLYING AND VICTIMIZATION AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS AND İNTERNET ADDICTION, FUNCTIONS OF THE FAMILY AND THE İNTERNET USAGE OF THE PARENTS

The main focus of this project is to investigate the middle school students' cyber bullying and victimisation scores, in terms of İnternet addiction, family functions, and İnternet usage and its aims, by the usage of some variables referring to the students and their parents. 513 6th, 7th, and 8th grade secondary school students, whose ages change between 12 and 15 and who has been chosen from 6 state school that are selected at random considering their socioeconomic and sociocultural differences, comprise the sample of the research project.

Research survey battery is comprised of Personal Data Inquiry Form, Revised Cyber Bullying Inventory-II (RCBI-II), Family Evaluation Scale (ADÖ), Short Form of Young İnternet Addiction Test (YİBT-KF). The variables collected by the survey battery are analyzed via the SPSS 21 package program. At the stage of research variable analysis, Unrelated Samples t-Test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Pearson Product-Moment Correlation Coefficient Gradual Linear Multivariate Regression Analysis techniques have been used, and the results are reported.

According to the findings, the cyber bullying and cyber victimization scores of male students are higher than the female students' scores. İnternet addiction, game-based usage of İnternet, possession of smart phone, and general family functions are predicting the secondary school students' cyber bullying levels. As a result, it can be concluded that as the İnternet addiction increases, the experience of cyber bullying increases; therefore, the experience of cyber victimization increases. Accordingly, it can be concluded that in the students who demonstrate increased family functionality, İnternet addiction, cyber bullying, and experience of cyber victimization decreases.

Key Words: Cyber Bullying, İnternet Addiction, Family Functionality, Social Media, Secondary School

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

TEŞEKKÜR iii

ÖZ v

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER vii

TABLO LİSTESİ xi

KISALTMALAR xiii

1. BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Problem Durumu 1

1.2 Araştırmanın Amacı 5

1.3 Araştırmanın Önemi 7

1.4 Sınırlılıklar 8

1.5 Tanımlar 8

2. BÖLÜM 10

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 10

2.1 Akran Zorbalığı 10

2.2 Siber Zorbalık 13

2.3 İnternet Kullanımı ve İnternet Bağımlılığı 15

2.4 Sosyal Medya 18

2.5.Aile İşlevselliği 19

2.6 Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar 22

3.BÖLÜM 26

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 26

3.1 Araştırmanın Modeli	26
3.2 Evren ve Örneklem	26
3.3 Veri Toplama Araçları	29
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu	29
3.3.2 Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II)	29
3.3.3 Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)	30
3.3.4 Young İnternet Bağımlılığı Testi- Kısa Formu	32
3.4 Yapılan İşlemler.....	33
3.5 Verilerin Çözümlemesi	34
4.BÖLÜM.....	36
BULGULAR.....	36
4.1 Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	36
4.1.1 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesin Yönelik Bulgular.....	36
4.1.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	37
4.1.3 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Ebeveynlerin Birliktelik Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	38
4.1.4 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	39
4.1.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Akıllı Telefona Sahip Olma Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	40
4.1.6 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Telefondan İnternete Ulaşım Sağlayıp Sağlayamama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	41

4.1.7 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	42
4.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnternet Kullanım Amaçlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	44
4.2.1 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Ödev Yapma Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	44
4.2.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Sosyal Medyayı Takip Etme Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	45
4.2.3 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Oyun Oynama Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	46
4.2.4 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Film-Dizi İzleme Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	47
4.2.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Müzik Dinleme Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	48
4.2.6 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları İnterneti Chat Yapma (Mesajlaşma) Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	48
4.3 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Sosyal Medya Kullanım Türlerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	49
4.4 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Ebeveynlerin Sosyal Medya Kullanım Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	50
4.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet, İnternet Bağımlılığı Ve Genel Aile İşlevleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular	51

4.6 Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Puanlarının Araştırmada Ele Alınan Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Bulgular	53
4.7 Ortaokul Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Puanlarının Araştırmada Ele Alınan Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Bulgular	55
5. BÖLÜM.....	58
TARTIŞMA	58
5.1 Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Kardeş Sayısı	58
5.2 İnternet, Sosyal Medya ve Akıllı Telefon Kullanım Alışkanlıkları	60
5.3 Ebeveyn Birlikteliği, Ebeveyn Sosyal Medya Kullanımı ve Aile	65
5.4 Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyeti Yordayan Değişkenler.....	69
6.BÖLÜM.....	70
SONUÇ	72
6.1. ÖNERİLER	72
KAYNAKÇA	77
EKLER.....	95
Ek-1 Aydınlatılmış Onam	95
Ek-2 : Bilgilendirme Formu	96
Ek-3 Kişisel Bilgi Formu	97
Ek-4 Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri (RCBI-II)	100
Ek-5 Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)	101
Ek-6 Young İnternet Bağımlılığı Testi-Kısa Formu (YİBT-KF)	103
Ek-7 Ölçek Kullanım İzinleri	104
Ek-8 Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	107
ÖZGEÇMİŞ	108
İNTİHAL RAPORU	109
ETİK KURUL RAPORU	110

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler	27
Tablo 2. Bu Çalışma İçin Aile Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutların İç Tutarlık Katsayıları	32
Tablo 3. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	36
Tablo 4. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Sınıf Düzeylerine Göre İncelenmesine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	37
Tablo 5. Sınıf Düzeyine Göre İncelemeye Yönelik LSD Testi Sonuçları	38
Tablo 6. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Ebeveyn Birlikteliğine Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	39
Tablo 7. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	40
Tablo 8. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Akıllı Telefona Sahip Olma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	40
Tablo 9. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefondan İnternete Ulaşım Sağlayıp Sağlayamama Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları.....	41
Tablo 10. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre İncelenmesine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	42
Tablo 11. Günlük İnternet Kullanım Saatlerine Göre İncelemeye Yönelik LSD Testi Sonuçları	43
Tablo 12. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefondan Ödev Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları.....	44
Tablo 13. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefondan Sosyal Medyayı Takip Etme Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	45

Tablo 14. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Oyun Oynama Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	46
Tablo 15. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Film-Dizi İzleme Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	47
Tablo 16. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Müzik Dinleme Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	48
Tablo 17. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Chat Yapma Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	49
Tablo 18. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Sosyal Medya Kullanım Türlerine Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	50
Tablo 19. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Ebeveynlerin Sosyal Medya Kullanım Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları	51
Tablo 20. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, İnternet Bağımlılığı ve Genel Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	52
Tablo 21. Siber Zorbalık Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 22. Siber Mağduriyet Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	55

KISALTMALAR

RCBI-II	: Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri - II
ADÖ	: Aile Değerlendirme Ölçeği
YİBT-KF	: Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu
Akt.	: Aktaran
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
SPSS	: (StatisticPacketsForSocialSeciencies) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, sınırlılıklar ve tanımlar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler hayatımızı birçok yönden etkilemektedir. Hemen her yaş grubundan, her sosyokültürel ve her sosyoekonomik seviyeden birey, sahip olduğu akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayarlar aracılığı ile kesintisiz İnternet erişimini oldukça kolay sağlayabilmektedir. Günümüzde insanlar için oldukça önemli bir rolü olan bilgi ve iletişim teknolojileri, çocukların ve gençlerin yaşamlarında da önemli bir role sahiptir (Wachs, Schubarth, Seidel ve Piskunova, 2018). İnternet erişimli akıllı telefonların çocuklar ve gençler tarafından son yıllarda oldukça fazla kullanıldığı belirtilmektedir (Li, 2005) .

Ergenler, bilgiye ulaşmak, araştırma-ödev yapmak, eğlenmek, oyun oynamak, çevrimiçi oyun teklifleri almak, anlık mesajlaşmak, sohbet etmek, sosyal medya ve çevrimiçi topluluklar yoluyla başkalarıyla iletişim kurmak, resim, müzik ve video paylaşmak gibi farklı amaçlarla bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmaktadırlar (Wachs, Schubarth, Seidel ve Piskunova, 2018). Evde, okulda, sokakta ve birçok alanda dâhil oldukları çevrimiçi dünyadaki bu etkileşim sürecinin, ergenler için olumlu, geliştirici, pozitif birçok etkisi ve sonucu bulunmaktadır. Ancak bazı ergenler için, çevrimiçi dünyanın fiziksel dünyaya benzer şekilde tehlikeli ve olumsuz deneyimleri de beraberinde getirdiği bilinmektedir.

İnsanoğlunun doğasında var olan, öfke, nefret, kin ve intikam vb. zorbalık içeren olumsuz davranışlar, çevrimiçi dünyada oldukça kolay yansıtılabilmektedir (Korkmaz, 2016; Dikmen ve Tuncer, 2017). Ergenlerin günümüzde karşılaştığı olası tehlikelerden birisi de siber zorbalıktır (Wachs, Schubarth, Seidel ve Piskunova, 2018). Siber zorbalık kavramı, ilk olarak eğitim ve farkındalık yoluyla zorbalığın önlenmesini amaçlayan ve bunun için bir İnternet sitesi (www.bullying.org.ca) kuran Kanadalı eğitimci Bill Belsey tarafından kullanılmıştır (Ferrara, Ianniello, Villani ve Corsello, 2018; Champbell, 2005). Belsey, siber zorbalığı bir kişinin veya bir grubun, başkasına zarar vermek amacı ile kasıt gözeterek, tekrarlanan düşmanca davranışı sergilemek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması olarak tanımlamıştır (Belsey, 2011; StandingSenateCommittee on Human Rights, 2012).

Zorbalar, kurbanlarına İnternet aracılığıyla, sosyal paylaşım sitelerini de kullanarak ulaşmakta ve mağdur olmalarına neden olmaktadır. Bilgisayarlar, tabletler ve cep telefonlarını kullanarak, İnternet aracılığıyla, mesaj ve e-posta ile rahatsız etme, kurbanlarının sosyal medyadaki fotoğraflarının altına yorumlar yazma, asılsız söylentiler çıkarma, kamera ile uygunsuz görüntüler çekip yayma mağduriyete yol açan davranışlardan bazılarıdır.

Gelişim dönemleri dikkate alındığında fırsatlara ve risklere en yatkın yaş aralığının geç çocukluk ve ergenlik dönemi olduğu ifade edilmiştir (Bayraktar, 2017). Günün büyük bir bölümünde İnternet ve cep telefonu kullanan çocuk ve gençlerin asosyal davranışlar sergilediği, bağımlılık ve siber zorbalık gibi olumsuz yaşantılar deneyimlediği söylenebilir (Korkmaz, 2016). Özellikle, sosyal yaşamlarında ve içinde bulundukları ergenlik döneminde ani değişiklikler yaşayan ortaokul öğrencileri arasında, fiziksel saldırganlığın yoğunluğunun ve sıklığının arttığı; bu sebepten dolayı bu dönemin “acımasız” bir dönem olarak kabul edildiği belirtilmiştir (Li, 2005).

Siber zorbalık yapan kişiler sanal ortamda gerçek kimliklerini sakladıkları için onlara ulaşmak oldukça zordur (Genç, 2007). Siber zorbalık yaşantısında saldırgan ve mağdur arasında fiziksel bir yakınlık bulunmasa da, mağdurun psikolojik olarak zarar gördüğü bilinmekte, geleneksel zorbalık yaşantısında olduğu gibi hem mağdurun ve hem de zorbalık davranışını sergileyen kişinin duygusal, fiziksel, akademik, davranışsal, psikolojik alanlarda ve kişilerarası ilişkilerinde olumsuz sonuçların ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Baker ve Kavşut, 2007; Topçu Uzer ve Tanrıkulu, 2017). Zorbalık yapan veya mağdur olan ergenlerin, sigara ve alkol kullandıkları, akademik başarılarında düşme olduğu, problem davranışlar ve depresyon belirtileri sergiledikleri belirtilmiştir (Ybarra, 2004; Ybarra ve Mitchell, 2007). Ybarra (2004) siber zorbalıktan gençleri etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunu olarak bahsetmiş, düzenli olarak İnternet kullanan gençlerin depresif belirtiler sergilediğini ifade etmiştir.

İnternet ve teknolojik araçlar çocukların oldukça fazla zaman geçirdiği hatta bağımlılık belirtilerini sergiledikleri bir alandır (Karahisar, 2014). Dijital medyanın, İnternetin yanlış/olumsuz/patolojik kullanımı, sosyal medya platformlarının kullanım oranlarına paralel olarak yaygınlaşmakta; olumsuz/patolojik/yanlış kullanım yaş ortalaması da düşmektedir (Taylan, Aydın ve Topal, 2017). İnternet çocuklar tarafından ödev yapmak, sohbet etmek, müzik dinlemek, eğlenmek, eğitsel videolar izlemek, oyun oynamak ve sosyal medyada vakit geçirmek amacı ile kullanılmaktadır ancak İnternet sitelerinin kontrol ve denetiminin oldukça güç olması ve İnternet sitelerinin ilkeli yayıncılık anlayışına sahip olmaması nedeni ile çocuklar için oldukça riskli bir alan olarak kabul edilmektedir (Karahisar, 2014).

Bu bilgiler doğrultusunda çocukların ve gençlerin İnternet kullanım oranlarının oldukça yüksek olması, teknoloji ve İnternet kullanımının gün geçtikçe artış göstermesi, sosyal medyanın, teknolojinin ve İnternetin kötüye kullanımının yaş ortalamasının da oldukça düştüğü dikkate alındığında, ortaokul öğrencilerinin siber zorba/mağdur olma statüleri ile İnternet bağımlılığı faktörünün birlikte ele alınmasının oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Güvenli yer olarak nitelenen ev ortamları bile çocuklar ve gençler için güvensiz hale gelebilmektedir (Baykal, 2016). Siber zorbalığa maruz kalan kişilerin ebeveynleri ile duygusal ilişkilerinin zayıf olduğu ve aile içi ilişkilerin zayıf olmasının siber zorbalık yapmayı üç kat arttırdığı bildirilmiştir (Ybarra ve Mitchell, 2007).

Aile, çocukların ilk sosyalleştiği alandır ve çocukların kişiliklerinin şekillenmesinde ebeveynler oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Buradan hareketle ailenin sahip olduğu özelliklerin zorbalık ve mağduriyet yaşantılarında etkili olduğu ifade edilebilir (Cenkseven, Önder ve Yurtal, 2008). Siber zorbalık ve siber mağduriyete etki eden faktörler açısından aile içi ilişkilerin dolayısıyla aile işlevselliğinin araştırılması yerinde olacaktır.

Sorunlarını çözebilen, birbirine destek olabilen, bağlılıkları kuvvetli üyelerden oluşan, her üyenin rolünün belli olduğu ve görevlerini yerine getirebildiği, birbirlerinin özgürlüklerini kısıtlamadan kontrol edebildikleri ve oldukça rahat, güvenli, dolaysız iletişimin kurulabildiği aileler sağlıklı bir diğer deyişle işlevsel aile özelliklerine sahip aileler olarak tanımlanabilir (Bulut, 1993).

Baykal'ın (2016) siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ailedeki koruyucu etkenlerle ilgili yaptığı araştırma da, ailedeki koruyucu etkeni yüksek olan öğrencilerin daha az siber mağduriyet yaşadığı, ailedeki stres yaşantılarının az olmasının çocukların siber zorba davranışlarda bulunma olasılığını da azalttığı tespit edilmiştir. Aynı araştırmada siber zorbalık ve ailedeki koruyucu etkenler arasında ilişki bulunamamış, ailedeki başka faktörlerle ilişkili olabileceği belirtilmiştir (Baykal, 2016). Medya okuryazarlığı programlarını takip eden ebeveynlerin, çocukların ve ergenlerin İnterneti bilinçli kullanabilmesini sağlayacak güvenli bir aile ortamına katkısının çok fazla olacağı bildirilmiştir (Bayraktar, 2017). Ancak bildiğimiz kadarıyla bugüne kadar yapılan araştırmalar arasında, İnternet bağımlılığı, aile işlevselliği, ebeveynlerin İnternet kullanımının ortaokul öğrencilerinin siber zorba ve mağdur olma statüleri üzerindeki birleştirilmiş etkisini inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır.

Elde edilecek bulgular doğrultusunda, tüm dünyada siber zorbalık yapan ve/veya siber zorbalık mağduru olan çocuklarla çalışan yetişkinlere, eğitimcilere, sağlık çalışanlarına, yarının yetişkinleri olan çocukların geleceğini planlayan kamu kurum-kuruluşlarına, bu konuda kanun tasarlayan-koyan hükümetlere, konuyla ilgili yapılacak haberleri hazırlayan-sunan medya ve iletişim uzmanlarına-çalışanlarına ve belki de hepsinden önemlisi çocukların dünyaya gelmesine vesile olan ve çocuklarına teknolojik imkânları sunan, İnternet erişimi sağlayan, onlara bakmak, korumak, gözetmek ve yetiştirmekten sorumlu anne-babalara ve tüm bakım veren kişi ve kurumlara yönelik kapsamlı ve sistematik önleme, müdahale ve eğitim programları geliştirilmesine katkı sunması beklenmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, öğrenci ve ebeveynlere ilişkin bazı değişkenler aracılığıyla, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının, İnternet bağımlılığı, aile işlevleri ve İnternet kullanımı durum ve amaçları açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda 12-15 yaş aralığında bulunan, altı, yedi ve sekizinci sınıflarda eğitim ve öğretime devam eden ortaokul öğrencilerinin, siber zorba, siber mağdur olma deneyimlerinin, İnternet kullanım alışkanlıklarının, ailelerinin İnternet kullanım alışkanlıkları ve aile işlevselliğinin tespit edilmesi ve araştırma sonucunda elde edilecek bulguların öğrenciler, aileler, okul ve sağlık personelleri ve konuyla ilgili kurum ve kuruluşların çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu amaç çerçevesinde cevabı aranan sorular aşağıda belirtilmiştir:

1. Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
 - a) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
 - b) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

- c) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları ebeveynlerin birliktelik durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- d) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- e) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları akıllı telefona sahip olma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- f) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları telefondan İnternete ulaşım sağlayıp sağlayamama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- g) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnternet kullanım sürelerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnternet kullanım amaçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

- a) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnterneti ödev yapma amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- b) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnterneti sosyal medyayı takip etme amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- c) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnterneti oyun oynama amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- d) Siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnterneti film-dizi izleme amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- e) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnterneti müzik dinleme amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- f) Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları İnterneti Chat yapma (mesajlaşma) amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları sosyal medya kullanım türlerine; Instagram, Facebook, Youtube göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları ebeveynlerin sosyal medya kullanım durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet, İnternet bağımlılığı ve genel aile işlevleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
6. Ortaokul öğrencilerinin İnternet bağımlılığı, genel aile işlevleri, İnternet kullanım durum ve amaçları, sosyal medya kullanım durumları ve ebeveynlerin sosyal medya kullanım durumları siber zorbalık puanlarını yordamakta mıdır?
7. Ortaokul öğrencilerinin İnternet bağımlılığı, genel aile işlevleri, İnternet kullanım durum ve amaçları, sosyal medya kullanım durumları ve ebeveynlerin sosyal medya kullanım durumları siber mağduriyet puanlarını yordamakta mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Hızla ve günden güne gelişen teknoloji, buna bağlı olarak değişen İnternet kullanımı, mevcut araştırmalarda bahsi geçen sosyal medya sitelerine gün geçtikçe yenilerinin eklenmesi, İnternet ve cep telefonu kullanım yaşının düşmesi ve elde edilen tüm bulgular, ortaokul çağındaki çocuk ve ergenlerle ilgili, siber zorbalık, siber mağduriyet, İnternet bağımlılığı, ebeveynlerin sosyal medya ve İnternet kullanımlarını, aile işlevselliğini anlamak, müdahale çalışmalarının geliştirilmesine katkıda bulunmak için güncel bir araştırma yapılmasını oldukça önemli ve gerekli kılmaktadır. Bu araştırmada gerekli alan yazın taraması yapılmış olup, ancak konuyla ilgili birebir örtüşen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye’de daha önce bu çerçevede bir araştırma yapılmamış olması bakımından da oldukça önemlidir.

1.4 Sınırlılıklar

Yapılan çalışma, İzmir İli Karşıyaka İlçesinde farklı sosyoekonomik ve kültürel bölgelerden, rastgele seçilen 6 devlet ortaokulunda 12- 15 yaş aralığında bulunan altı, yedi ve sekizinci sınıflarda eğitim öğrenimlerini sürdüren kız ve erkek öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır.

Siber zorba ve siber mağdur olma deneyimleri, Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği-II (RCBI-II) ile ölçülecektir. İnternet kullanım alışkanlıkları YKİBT-KF ile ölçülecektir. Aile işlevselliği 1990 yılında Türkçe'ye uyarlanan, geçerlik, güvenirlik çalışmaları yapılan Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ile ölçülecektir.

1.5 Tanımlar

Siber Zorbalık: Siber zorbalık en yalın haliyle “cep telefonlarını ve İnterneti kullanarak zorbalık yapmak” olarak tanımlanır (Smith ve ark., 2008). Başka bir deyişle siber zorbalık bilgi ve iletişim teknolojilerinin, başkalarına zarar verme amacı ile tekrarlı bir şekilde, kasıtlı ve düşmanca davranışların sergilenmesi şeklinde kullanılması olarak tanımlanabilir.

İnternet Bağımlılığı: Kişinin İnternet kullanımına kendisinin ve yakınlarının sınırlama getirememesi, kişiye bireysel, sosyal ve akademik zararlar vermesine rağmen kullanmaya devam etme, İnternete erişimin kısıtlandığı durumlarda kişide öfke, anksiyete vb. belirtilerle kendini gösteren İnternet kullanımı olarak tanımlanabilir (Esen ve Siyez, 2011).

Sosyal Medya: İnsanların İnternet üzerinden, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, sohbet siteleri, forumlar gibi çok geniş bir ağı kullandıkları etkileşim ve iletişim platformudur.

Aile İşlevselliği: Birbirlerine duygusal olarak bağlı, dolaysız ve etkin iletişim dilini benimseyen, problemlerin çözümünde aktif rollerinin gereğini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilen bireylerden oluşan ailelerin sahip olduğu özellikleri ifade etmektedir (Bulut, 1993).

Ortaokul Öğrencisi: Türkiye’de temel eğitimin ikinci kademesinde bulunan beş, altı, yedi ve sekizinci sınıflarda eğitim öğretim gören, yaşları 11-15 arasında olan öğrencileri tanımlamaktadır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde zorbalık, akran zorbalığı, siber zorbalık, İnternet kullanımı, İnternet bağımlılığı, sosyal medya ve aile işlevselliği incelenmiştir.

2.1 Akran Zorbalığı

Öğrenciler arasında eski bir olgu olan zorbalık, konuyla ilgili araştırmaları 70'li yıllarda yapan Norveçli eğitimci Olweus tarafından, “ bir öğrencinin ya da öğrencilerin kendini savunamayacak durumda olan bir başka öğrenciyi ya da öğrencileri kasıtlı olarak, sistematik bir şekilde bir defadan çok, fiziksel ve/veya psikolojik olarak zarar vermeyi amaçlayan davranışlarla olumsuz yaşantılara maruz bırakması” olarak tanımlanmıştır (Olweus, 1994; 1996; 2004).Olumsuz yaşantı olarak ifade edilen durum rahatsız hissettirmekten, yaralamaya kadar gidebilen bir aralığı, zarar vermeye teşebbüs etme ya da kasıtlı olarak zarar verme amaçlı sözlü veya fiziksel yöntemlerin kullanılmasını içermektedir. Zorbalık davranışında, tarafların eşit güce sahip olmaması, davranışın süreklilik göstermesi ve kasten yapılması gibi üç kriterin bulunması gerekmektedir (Olweus, 2004).

Konuyla ilgili çalışma yapan araştırmacıların benimsediği ve yaygın olarak kullanılan tanım Olweus'un tanımı olmakla birlikte, 2014 yılında ABD Eğitim Bakanlığı ve Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak kabul ettikleri, zorbalığı tanımlamak için tek tip bir araştırma tanımı geliştirmiştir. Zorbalık, gözlemlenen veya algılanan bir güç dengesizliği içeren ve tekrarlanma olasılığı yüksek olan, birey ya da grup tarafından yaşlılarına yönelik, istenmeyen saldırgan davranıştır (Gladden, 2014). Buna göre; zarar verici bir davranışın zorbalık olarak

nitelendirebilmesi için dikkat edilmesi gereken faktörlerden en önemlisi davranışın sürekli bir şekilde, güç dengesinin olmadığı pozisyonlarda kasti olarak gerçekleştirilmesidir. Akran zorbalığı kavramı, fiziksel zararın yanında; jest ve mimiklerle aşağılama; rencide etme; küfür; hakaret ve tehdit içeren can yakıcı sözler söylenmesi; gruptan dışlama, mağdurun bilinmesini istemediği bir olayı, özelliği,sözü ifşa etme; dedikosunu yapma ve yayma; zarar verme gibi kasıtlı davranışları da kapsamaktadır.

Zorbalık yaşantısında bir zorba ve bir mağdur olmak üzere en az iki kişi olduğu, birden fazla kişinin de izleyici olarak zorbalık yaşantısına dahil olabileceği söylenebilir(Korkmaz, 2016). Doğrudan zorbalık ve mağduriyet, dolaylı zorbalık ve mağduriyet kavramlarını da kullanan Olweus'a göre; doğrudan zorbalık açık bir şekilde yapılırken, dolaylı zorbalık sosyal yalıtım ve gruptan dışlama uygulanarak, savunmasız kişinin mağdur edilmesi şeklinde sergilenmektedir (Olweus, 1994).

Hangi şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin, zorbalık, gençlerin okullarda ve mahallelerde iyi olmalarını tehdit eden bir tür şiddettir. Zorbalığın etkileri bireyler, aileler, okullar ve toplum tarafından hissedilmektedir ve gençlerin diğer gençlerin saldırgan eylemleriyle güçsüz, korkutulmuş ve aşağılanmış hissetmelerine neden olmaktadır (Gladden, 2014).

Son 20 yıldır oldukça fazla araştırmaya konu olan akran zorbalığının çeşitli türleri olduğu görülmektedir. Bunlar:

1. Fiziksel Zorbalık: Vurma, itme, çelme takma vb. şekillerde fiziksel şiddetin kullanılması veya tehdit içeren davranışlardır.
2. Sözel Zorbalık: Lakap takma, aşağılama, dalga geçme, söylentiler çıkarma, dedikodu yapma, utandırıcı şakalar yapma gibi davranışlardır.
3. Duygusal Zorbalık: Grup içine almamak, aşağılamak, utandırmak gibi davranışlardır.
4. Tehdit Edici Zorbalık: Para, eşya, ödev gibi hakkı olmayan bir şeyi şantaj yoluyla isteme, zorbalık yaparken kurbanın veya seyircilerin sessiz kalmasını emretme vb. gibi davranışlardır (Karaaytu, 2015).

Okullarda en çok fark edilen zorbalık türü fiziksel zorbalıktır türüdür ve daha sık öğrencilerin zarar görmesiyle sonuçlanır. Fiziksel zorbalık öğrenciler arasında sözel zorbalıkla birbirine yakın oranlarda yaygın görülen zorbalık türüdür (Gökkaya, 2015).

Zorbalık türleri içerisinde en sık rastlanan ve uzun süreli görülen zorbalık türü olan sözel zorbalık, kolay kolay fark edilememekte, kişinin hayatında büyük olumsuzluğa yol açmaktadır (Gökkaya, 2015).Dedikodu yapma, utandırma, asılsız söylentiler yayma, gruptan dışlama gibi davranışlar ve daha tehlikeli olanları ise kine kışkırtma, kötü niyetli söylentiler yayma, ırkçı, cinsel veya homofobik yalıtım, mağduru diğer öğrencilerin de suçlamasını sağlama, toplum önünde küçük düşürme de ilişkisel zorbalık olarak ifade edilebilir (Totan, 2008). Yakın zamanda araştırılmaya başlanan cinsel zorbalık elle taciz, erkeklerin ve kızların kıyafetlerini açmak, kıya indirmek gibi cinselliğe yönelik davranışlarla ifade edilebilir (Gökkaya, 2015).

Zorbalık, fiziksel, psikolojik, sosyal veya eğitimsel zararlar da dâhil olmak üzere maruz kalan ya da hedefteki gençlere zarar ve/veya üzüntü verebilir (Patton, Hong, Patel ve Kral, 2017). Zorbalığa maruz kalan öğrenciler, baş ağrısı ve mide/karın ağrısı, uyku ve yeme ile ilgili problemlerin yanı sıra konsantrasyon güçlüğü, sosyal anksiyete, saldırganlıkta artma, düşük benlik saygısı, depresif belirtiler, intihar riski, travma sonrası stres tepkileri gibi problemler yaşamaktadır (Flonnery, 2003). Zorbalık yapan ve zorbalığa maruz kalan öğrencilerin akademik başarılarında ve okula olan bağlanmalarında da azalma görülmektedir (Spriggs, 2007).Zorba ya da mağdur rolünde olduğunu bildiren ergenlerin, sorunlu davranışlar, alkol sigara kullanımı, depresyon belirtileri ve akademik başarılarında azalma gösterdikleri de bilinmektedir (Teker, 2010).

Yapılan alan yazın taramasında da görüldüğü üzere, zorbalık davranışına maruz kalan çocuk ve gençler hangi kültüre, hangi millete ait olursa olsun, hangi coğrafi konumda bulunursa bulunsun, içinde bulunduğu gelişim dönemi ve bireysel algısı ne olursa olsun,yaşadığı zorbalık deneyiminin olumsuz

etkilerini az veya çok hissetmekte, kısa vade de ya da uzun vade de belirtilerini yaşamaktadır.

2.2 Siber Zorbalık

Siber zorbalık kavramı, ilk olarak eğitim ve farkındalık yoluyla zorbalığın önlenmesini amaçlayan ve bunun için bir İnternet sitesi (www.bullying.org.ca) kuran Kanadalı eğitimci ve aktivist Bill Belsey tarafından kullanılmıştır (Ferrara, Ianniello, Villani ve Corsello, 2018; Champbell, 2005). Belsey, siber zorbalığı bir kişinin ya da grubun, başkalarına zarar verme amacı ile kasten, tekrarlanan ve düşmanca davranışı desteklemek için bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanılması olarak tanımlamıştır (Belsey, 2011; Standing Senate Committee on Human Rights, 2012).

Siber zorbalık en yalın haliyle “cep telefonlarını ve İnterneti kullanarak zorbalık yapmak” olarak kavramlaştırılabilir (Smith ve ark., 2008). Siber zorbalığın bir diğer tanımında “başkalarına zarar vermeyi amaçlayan ve tehdit içeren davranışların elektronik ortamda kullanılması” ve “elektronik posta, sohbet odaları, cep telefonları, anlık mesajlaşma, çağrı cihazları, çevrimiçi siteleri kullanarak aşağılama, korku ve bir duyguyu aşılama için zarar verici davranışlar sergilemek” ifadeleri kullanılmaktadır (Strom ve Strom, 2005).

Siber zorbalık, metin mesajları, e-postalar gibi elektronik yollarla sohbet odaları, çevrimiçi oyunlar ve sosyal medya siteleri içinde kasıtlı saldırganlık olarak tanımlanabilir (Senosy, 2017).

Geleneksel zorbalık ve tacizin elektronik formu olarak ortaya çıkan siber zorbalık dünyada giderek artan bir sorun olarak kabul edilmektedir (Türkoğlu, 2013). Siber zorbalılar kendilerine kolayca mağdur bulmaktadırlar. Çünkü elektronik ortamda kişi kimliğini kolaylıkla gizleyebilmektedir. Ayrıca hızlı yapısal özelliği ile İnternet kısa sürede geniş kitlelere ulaşır yaydığı konu ile ilgili diğerlerini kolayca etkilemektedir (Senosy, 2017; Türkoğlu, 2013). İnternette yer alan bir resim veya bir yazı çok kısa süre içerisinde milyonlarca

insanın görebileceği şekilde yayılabilmekte ve davranışın bir defa gerçekleşmesi sürekliliği ve tekrarlayıcılığı da beraberinde getirmektedir (Kocatürk, 2014).

Gizli numaradan arama, kasten web sitesini çökertme, gizli kimlikle spam mail gönderme, kişinin özel sohbet odalarına girişini engelleme gibi yöntemlerle bilgi iletişim teknolojilerini kullanarak başkasına zarar verecek davranışları sergileyen kişiler, siber zorba olarak tanımlanmaktadır (Korkmaz, 2016). Siber zorba tarafından hedef alınan, bilgi iletişim teknolojileri aracılığıyla, acı çektirme, taciz, utandırma, aşağılama, gibi yöntemlerle kasıtlı olarak tekrarlanan, saldırgan davranışlara maruz bırakılan kişi de siber mağdur (Akca ve Sayımer, 2017) olarak tanımlanmaktadır. İnternette saldırgan davranışları rahatça gösterebilen bazı ergenler çevrimiçi ortamlarda kendilerini güvende hissedebilirler. Mesela çevrimdışı ortamda rahatlıkla söyleyemedikleri acı veren, inciten sözleri çevrimiçi ortamda rahatça ifade edebilirler (Pamuk ve Bavlı, 2013).

Bir kişiyi nedeni olmadan sohbet odasından atma, gizlice, utanç verici fotoğraf çekme, aşağılayan, utandıran web sayfaları oluşturma, e-mail ve mesaj yolu ile tehdit, alay, cinsel taciz, şiddet içeren, utandıran, küçük düşürücü yazılı ya da görsel mesajlar gönderme, yorumlar yapma, akıllı telefonlar aracılığıyla mağdurların uygun olmayan görüntülerini çevrimiçi ortamlarda paylaşma, dedikodu yapma, söylenti çıkarma, siber zorbalık olarak adlandırabilecek eylemlere örnek davranışlardan bazılarıdır (Topçu ve Baker, 2007).

Siber zorbalıkta fiziksel bir temas olmamakla birlikte, geleneksel akran zorbalığında olduğu gibi mağdurlar ve zorba davranışı sergileyen kişilerde duygusal, fiziksel, akademik, psikolojik açıdan olumsuz sonuçların ortaya çıktığı bilinmektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Topçu Uzer ve Tanrıku, 2017).

Siber zorbalığa maruz kalan kişiler, benlik saygısında düşme, psikosomatik belirtiler, üzüntü, toplumsal uyum güçlüğü, okul yaşantısında olumsuzluklar, depresif belirtiler, intihar riski içeren davranışlar gibi ciddi problemler

yaşarlar(Pamuk ve Bavlı, 2013). Siber zorbalar ya da mağdurlar incelenecek olursa, okul başarısızlığı,iletişim problemleri,depresif belirtiler, öfke ve düşmanlık içeren duyguları yoğun olarak yaşadıkları ve mağdurların zaman içerisinde siber zorba olma potansiyellerinin olduğu söylenebilir (Uluçay ve Melek, 2017).

Genç siber zorbalar kurbanlarını genellikle iki teknolojik cihazla kontrol ederler. Bu cihazlar bilgisayar ve cep telefonudur. İki cihazla da gençler taciz edici, küçük düşürücü, tehdit içeren, cinsel içerikli mesajlar gönderebilir, bu mesajları yayabilir, bilgisayarla web siteleri oluşturabilirler(Pamuk ve Bavlı, 2013).

Siber zorbalık bazı durumlarda duygusal olarak geleneksel zorbalıktan daha çok zarar verebilmektedir. Bu durum dijital bilginin kalıcılığından ve 7/24 erişimden kaynaklanmaktadır. Bir kez paylaşılan bilgi, mesaj, fotoğraflar ya da video orijinal halini koruyacak, mağdur her gördüğünde, tekrar tekrar aynı deneyimi yaşayabilecektir (Shapka, 2018).

Çocukların ve gençlerin İnternet kullanım oranlarının oldukça yüksek olması, teknoloji ve İnternet kullanımının gün geçtikçe artış göstermesi, sosyal medyanın, teknolojinin ve İnternetin kötüye kullanımının yaş ortalamasının da oldukça düştüğü (TUİK, 2013) dikkate alındığında, çocuklar ve gençler için, siber zorba/siber mağdur olma potansiyeli de kaçınılmazdır.

2.3 İnternet Kullanımı ve İnternet Bağımlılığı

İnsanların, iletişim, ticaret, eğlence, araştırma vb. gibi farklı amaçlarla kullandığı İnternet, hemen her gelişim döneminden kullanıcıya, gelişen teknolojiye paralel olarak sanal ortamda her an değişebilen sınırsız seçenekler sunmaktadır. Günümüz insanı için vazgeçilmez olan teknoloji ve İnternet, çocuk ve gençler için yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir.

İnsanların zaman zaman dünyayı tanımak, dünyaya açılmak, duygularını dile getirmek amacı, istedikleri kişi olabilmek, fırsatlara ulaşabilmek aracı olarak

kullandıkları İnternet yoğun olarak kullanıldığında bağımlılık yapabilmektedir(Çetin-Gündüz, Ekşioğlu ve Tarhan, 2017).

Türkiye İstatistik Kurumu verileri incelendiğinde, 6-15 yaş grubu bireylerin İnternet kullanım oranlarının oldukça yüksek olduğu ve hemen her gün İnternet kullandıkları görülmektedir (TUİK, 2013). Bu duruma ek olarak, teknoloji ve İnternet kullanımının gün geçtikçe artış göstermesi, sosyal medyanın, teknolojinin ve İnternetin kötüye kullanımının yaş ortalamasının da oldukça düştüğü araştırma sonuçlarında görülmektedir. Ergenlerin içinde bulundukları ve ruh sağlığı açısından ayrı bir önemi olan gelişim döneminin etkisi ile bedensel, cinsel, duygusal, sosyal ve kişisel gelişimlerinde meydana gelen hızlı farklılaşmaya bağlı olarak birçok problem ve çatışma yaşadıkları bilinmektedir(Kulaksızoğlu, 1990; Özatça, 2009). Dolayısıyla bu dönemde cevabını aradıkları soruları İnternet aracılığı ile araştırmaları kaçınılmazdır.

Bu gelişim dönemin etkilerini yoğun yaşadıkları bilinen ortaokul öğrencileri arasında İnternet ve teknoloji kullanımının oldukça yaygın olduğunu, 06-15 yaş grubunu içerecek şekilde Türkiye’de ilk kez yapılan araştırma sonucunda da görmekteyiz. Bu araştırma sonucunda İnternet kullanma yaşı ortalama dokuz, cep telefonu kullanma yaşı on olarak tespit edilmiştir. Ayrıca 11-15 yaş aralığında İnternet kullanma oranı %73,1, cep telefonu kullanma oranı %37,9, İnternet kullanma oranı %65,1 iken her beş gençten dördünün İnternet kullanıcısı olduğu belirtilmiştir (TUİK, 2013; 2017).

İnterneti oldukça iyi kullanma becerisine sahip öğrencilerin, bağımlılık düzeyi daha yüksektir (Ayas ve Horzum, 2013). Dijital medyanın, İnternetin uygun olmayan kullanım oranının sosyal medya kullanım oranına paralel olarak arttığı, uygun olmayan kullanım yaş aralığında oldukça azaldığı (Taylan, Aydın ve Topal, 2017) araştırma sonuçlarında görülmektedir.

Kullanıcıların aşırı İnternet ve bilgisayar kullanımı, fazla oyun oynama ve çevrimiçi fazla zaman geçirme olarak tanımlanan İnternet bağımlılığı, patolojik İnternet kullanımı, İnternet bağımlılık bozukluğu, İnternet kullanım bozukluğu olarak da ifade edilmektedir(Çetin-Gündüz, Ekşioğlu ve Tarhan,

2017; Müezzın, 2017). İnternet bağımlılığı bir araştırmada sarhoş edici madde içermeyen dürtü kontrol bozukluğu olarak ifade edilmiştir (Ayas ve Horzum, 2013).

Young (1996) İnternet bağımlılığı için sekiz ölçüt belirlemiştir. Bu ölçütlerin beş tanesi karşılandığında kişi İnternet bağımlısı olarak kabul edilmektedir.

Bu 8 ölçüt aşağıdaki gibi sıralanabilir;

1. Keyif almak için daha fazla İnternet kullanma,
2. Zihinsel olarak İnternetle aşırı meşgul olma,
3. İnternet kullanımını kontrol altına almakta güçlük yaşama,
4. İnterneti kullanmadığı zamanlarda kişinin anksiyete, huzursuzluk, üzüntü, öfke gibi duygular yaşaması,
5. Sosyal çevre ile sorunlar yaşama, iş ve eğitim hayatını riske atma,
6. Planlanan süreden daha çok vakit geçirme,
7. Yakınlarına konuyla ilgili yalan söyleme,
8. Çevrimdışı dünyadaki problemlerden kaçmak için kullanma.

Bağımlı İnternet kullanımında, yoksunluk belirtileri, sessizlik, duygu durumunda değişme, sürenin giderek artması, çatışma ve tekrarlamaya dikkat çekilirken; İnternetin patolojik kullanımında çevrimiçi cinsel etkinlik, aşırı oyun oynama, cinsel içerikli mesajlaşma ve e-posta gönderme davranışlarından en az üçünün bulunmasının gerektiği ifade edilmiştir (Çetin-Gündüz, Ekşioğlu ve Tarhan, 2017).

Bilgisayarı uygunsuz kullanan bireyler, sorunlu davranışlarının farkındadırlar ancak kullanıma devam ederler, engellendiklerinde de kaygı, öfke gibi yoksunluk belirtileri sergilerler (Müezzın, 2017). İnternet bağımlılığının; sosyal ilişkilerde, duygusal ilişkilerde ve aile ilişkilerinde yalnızlık ile pozitif anlamda ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Anlı, 2018).

DSM-5' te bağımlılık bozuklukları kapsamına alınan İnternet oyunları gibi diğer aşırı davranış örüntüleri de tanımlanmış, ancak bunlar ve diğer davranış sendromları ile ilişkili araştırmaların pek kesin olmadığı belirtilmiştir

(Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Tanıda netlik olmadığı kabul edilse de, uygulamada İnternet bağımlılığı tedavi edilebilen bir bağımlılık türüdür ve ülkemizde psikiyatri alanında hizmet veren hastanelerin İnternet bağımlılık polikliniklerinin bulunması, bu bağımlılık türüne yönelik hizmet verilmesi rahatsızlık olarak kabul edildiğinin göstergesidir (Yıldız, 2017).

2.4 Sosyal Medya

Sosyal paylaşım siteleri, bireyin kişisel hesabı aracılığıyla kendisi ile ilgili paylaşımlarda bulunabildiğı ve diğere bireylerle iletişim kurabildiğı sanal ortamlardır aynı zamanda iletişim kurmak istediğı bireyleri arkadaş listesine ekleme ve arkadaş listesine eklediğı kullanıcı hesaplarını görme ve takip etme olanağı sağlayan web tabanlı hizmetler olarak da ifade edilebilir (Eroğlu, 2014).

Sosyal bilimcilere göre, sosyal ağlar, akrabalık, arkadaşlık, üyelik statüsü, ortak çıkarlar, inançlar, yönelim, meslek, siyasi eylem, bilgi ve konum gibi bir takım alanlarda karşılıklı bağıllık gösteren ve bağlantılı bireylerden oluşan gruplar veya örgütler olarak tanımlanabilir(Buzzetto-Hollywood, 2012).Sosyal paylaşım siteleri, bireylerin mevcut toplumsal bağlarının geliştirilmesi ve yeni toplumsal bağlar kurmalarının sağlanması düşüncesiyle oluşturulmuştur (Eroğlu, 2014).

Yapılan istatistiksel çalışmalarla, gençlerin en çok kullandığı sosyal medya uygulamalarının Facebook, Twitter, İnstagram ve Snapchat olduğı ve bu uygulamaların bir ve birden fazlasını ebeveynlerinde kullandığı bilinmektedir (Shapka, 2017). Facebook, kullanıcıların görünüm oluşturmaya, fotoğraf ve video yüklemesine, arkadaşlarına mesaj göndermesine, anlık mesajlaşma yoluyla iletişim kurmasına ve oyun oynamasına olanak sağlayan ücretsiz ve dünya genelinde yaygın bir sosyal paylaşım sitesidir (Eroğlu, 2014; Karaaytu, 2015). Twitter ise en fazla 140 karakterin kullanıldığı kısa mesajların gönderilip alındığı bir platformdur (Eroğlu, 2014).İnstagram ise resimlere odaklanmış sosyal medya platformudur. Kullanıcılar, başkalarının yorum yapabilmeleri ya da beğenmeleri için sadece fotoğraf, fotoğraf ve yazı, kısa videoları paylaşabilir. İnstagram hesapları herkese açık veya özel

olabilir. Herkese açık hesaplar herkes tarafından görüntülenebilir ve özel hesaplar yalnızca onaylanmış takipçiler tarafından görüntülenebilir. Instagram'da hashtag(#) ile arama yapmak mümkündür (Shapka, 2018).

Ergenler günün büyük kısmında çevrimiçi ortamlarda, sosyal medya kullanarak tanıdık kişiler ve yabancılarla etkileşim içerisindeyler (Pamuk ve Bavlı, 2013). Çevrimdışı ortamlardaki etkileşim süreçlerinin, iletişim biçimlerinin, çevrimiçi ortamlardaki süreçlerden farklı özellikler içerdiği ifade edilebilir (Yıldız, 2017).

Gençler üyesi oldukları sosyal medya sitelerine, İnternet bağlantılı akıllı telefonları ile günün her saati, her yerde ulaşabilmekte, bu sitelerdeki arkadaşları ya da diğer bireylerle sanal etkileşimler kurmakta, ancak gün içinde bulundukları sosyal ortamlarda birlikte zaman geçirdikleri insanlarla, daha az etkileşim kurabilmektedirler (Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Okumuş ve Parlar, 2018; Ulusoy ve Bostancı, 2014).

Çocuk ve ergenler sanal ortamda iletişim kurarken alışkın oldukları kısaltmaları kullanırlar ancak ebeveynler kısaltılmış kelimeleri bilemezler ve deşifre edemezler (Taiariol, 2010; Treatment, 2006). Ergenler ve çocuklar, çocuklarını takip ettiğini ve güvende olduğunu düşünen ebeveynlerinin bulunduğu ortamlarda, çevrimiçi aktivitelerine kısaltma dili ile devam ederler (Makri-Botsari ve Karacianni, 2014; Taiariol, 2010).

2.5.Aile İşlevselliği

Aile kavramının tanımı kültürden kültüre ve sürekli değişim göstermektedir (Coontz, 2008). Aralarında biyolojik, psikolojik ve fiziksel bağ bulunan, tarih,duygu ve ekonomik birliktelik içeren ilişkilere sahip, aynı evin üyesi olarak hisseden bireylerin oluşturduğu yapı aile olarak tanımlanmaktadır (Gladding, 2012).

Aile; güçlü duygularla birbirine bağlı üyelerden oluşan, neslin devamını, ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan, tarih boyu bütün toplumlarda bulunan en küçük sosyal sistemdir (Yenilmez, Eşsizoglu, Güleç ve Yazıcıoğlu, 2012).

Buna göre, multidisipliner olarak aile kavramı, genetik olarak birbiri ile ilişkili, birbirlerine karşı sorumlulukları ve hakları yasal olarak tanımlanmış, rolleri belirlenmiş bireylerin birbirlerine duygusal, zihinsel ve davranışsal olarak bağlanması ile toplumun en küçük birimini oluşturan yapısal bir sistem olarak ifade edilebilir.

Yapısı ve işlevi çok fazla değişikliğe uğrasa da varlığını sürdürebilen güçlü bir sistem olan aile, soyun devamı, yetiştirilen çocukların topluma kazandırılması, düzeni sağlayan sosyal mekanizmaların sürdürülmesi gibi görevleri sağlıklı işlevleri olduğu müddetçe yerine getirir (Könezoğlu, 2006).

Aileler, çocukların yetiştirilmesi için birincil sosyal kurum olmuştur. Bu çocukların sevgiye, desteğe, beslenmeye ve disipline ihtiyacı vardır (Enrique, 2007). Bireyin yaşamında oldukça önemli yeri olan, fizyolojik (beslenme vb.), psikolojik (sevme-sevilme, değer görme, kabul vb. duygusal ihtiyaçlar), sosyolojik (eğitim, kültürel değerleri kazanma vb.), ihtiyaçlarının karşılandığı birincil yapı olan ailenin zaman içerisinde değişen ve gelişen birden çok işlevi olduğu gözlenmektedir (Baltaş, 1998; Bulut, 1990; Cüceloğlu, 1992; Gander ve Gardiner, 1998; Worden, 2013).

Aile işlevi, "ailelerin yaşam boyunca değişimleri koordine etme ve uyum sağlama, çatışmayı çözme, üyeler arasında işbirliği yapma ve disiplin kalıplarında başarı sağlama, bireyler arasındaki sınırlara saygı gösterme ve aileye yardım eden kural ve ilkelere riayet etme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Azmoude, 2016).

1987 yılında Epstein tarafından önerilen McMaster modelinde ailenin 6 temel işlevi olduğu belirtilmektedir (Dai ve Wang, 2015; Fitzgerald, 2018). McMaster modeli bir ailenin aşağıdaki altı performans yeteneğine bakarak, ailenin iyi işlev gösterip göstermediğini incelemektedir (Dai ve Wang, 2015):

1. Problem çözme, aile üyeleri, aileyi tamamen korumak için ve işlevsel kapasiteyi tehdit eden sorunları çözer.

- 2.İletişim, aile üyeleri arasındaki iletişimin her zaman doğrudan ve açık olmasıdır.
- 3.Aile rolü, aile bireylerinin aile kurmak için oluşturdukları davranış kalıplarını ifade eder.
- 4.Duygusal cevap, aile üyelerinin uyaranlara duygusal tepki derecesini ifade eder.
- 5.Affektif katılım, aile üyelerinin faaliyetlere olan ilgisini ve ilgisinin derecesini ifade eder birbirleri arasında başka şeyler.
- 6.Davranış kontrolü, farklı durumlarda farklı davranış kontrol modlarını ifade eder.

Aileler temel işlevlerini gerçekleştirme düzeyine göre sağlıklı ya da sağlıksız aile olarak ifade edilmektedir. Ailelerin problem çözümü, sorunlara yaklaşımı ve yöntemi hakkında bilgi verir. Aile üyeleri problemi tanımlayabiliyor, üzerinde konuşabiliyor, çözüm aşamasında sunulan önerileri dile getirebiliyor, ortak kararlar alabiliyor, çözüme odaklı davranışlar sergiliyor ve sonuçlar anlayışla değerlendiriliyorsa bu aileler sağlıklı olarak kabul edilebilir (Ünal, 2009).

Ebeveynlerin çocukları ile olan iletişimleri ve eşler arası ilişki, dolayısıyla aile içi iletişim oldukça önemlidir. Bu ilişkilerde, her bir kişinin açıkça anlaşılması önem arz etmektedir. Açık iletişimde kişinin ne söylemek istediği ve hangi duyguların yaşandığını ifade etmesi beklenmektedir. Genellikle zor olan açık ve dürüst iletişim kurmak aile, ebeveyn, arkadaş ilişkileri gibi önemsedığımız ilişkilerde oldukça gerekli ve önemlidir (Enrique, 2007). Aile bireylerinin rolleri net olarak belirlenmişse, her üye rolünü uygun şekilde yerine getiriyorsa aile günlük yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilir (Ünal, 2009). Duygulara katılma üyelerinin duygusal yaşantılarına uygun karşılık vermeyi, bireysel ya da ortak etkileşimlerde bulunabilmeyi ifade eder (Ünal, 2009). Bir kişi diğerlerinin ne istediğini ve/veya hissettiğini bilmiyor ise, nasıl cevap vereceğini bilmesi de oldukça zordur (Enrique, 2007). Aile üyeleri ya da aile üyelerinden biri fiziksel olarak tehlikeli bir durumla karşılaştığında, duruma uygun davranışlar sergileyebilme becerisi ve etkin davranış kontrolü sonucu, aile sağlıklı olarak ifade edilebilir.

2.6 Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Siber zorbalıkla ilgili yaygınlık araştırmaları ülkelerarası hatta ülke içinde farklı şehirlerde bile farklılık göstermektedir (Akca ve Sayımer, 2017). Siber zorbalık ile dünya genelinde yapılan araştırmalar incelendiğinde, yaygınlığın %11 ve %34 oranlarında olduğu görülmektedir (Taylan, Aydın ve Topal, 2017). Bu oran Türkiye’de son yıllarda %7 ila %28 aralığında değişmektedir (Uluçay ve Melek, 2017).

Yine ülkemizde ortaokul öğrencileri ile yapılan bir araştırmada siber zorbalığa karışan öğrencilerin %26.52, siber zorbalık yapan öğrencilerin %9.42, siber mağdur olan öğrencilerin %11.79, hem siber zorba hem de mağdur olan öğrencilerin %5.31 oranında olduğu tespit edilmiştir (Serin, 2012).

Ybarra ve Mitchell'in (2004) yaptıkları çalışmada, “gün içerisinde aşırı İnternet kullanmanın siber zorbalık ve siber zorba/mağdur olma üzerinde oldukça etkili olduğu” belirtilmiştir.

Li (2005) İnternet kullanım sıklığı ve siber zorbalık arasında anlamlı ilişki bulmuştur. Riskli İnternet davranışlarının siber zorbalık ve mağduriyete yol açması olası bir sonuç olarak beklenmektedir. İnsanların çevrimiçi ortamlarda yabancı kimselerle etkileşimde bulunması, fotoğraflarını ve kişisel bilgilerini, şifrelerini paylaşmaları siber zorbalık ve siber mağduriyet açısından risk içermektedir (Eroğlu ve Güler, 2015).

Patchin ve Hinduja (2006) araştırmalarının sonucunda öğrencilerin %11’inin siber zorba olduğunu, %29’unun siber mağdur olduğunu, %47’sinin siber zorbalık yaşantılarına şahit olduğunu, öğrencilerin %21’nin tehdit aldığını, %20’sine kötü davranıldığını, %19’u ile alay edildiği ve haklarında dedikodu çıkartıldığını tespit etmişlerdir. Araştırmada siber zorbalık olarak tespit edilen davranışlar, mesaj yazma, sohbet odaları ve e-mail gönderme olarak belirtilmiştir.

Hinduja ve Patchin (2008) araştırmalarında yaş ortalaması 14,8 olan katılımcıların, haftada ortalama 18 saati bilgisayar başında, en az 5 farklı aktivite ile çevrimiçi geçirdiklerini, erkeklerin %32' sinden fazlası ve kızların %36' sindan fazlasının siber zorbalık mağduru, erkeklerin yaklaşık %18'i ve kızların %16' sının diğerlerini taciz ettiğini bildirmiştir.

Alan yazında çocukların ve ergenlerin siber zorbalık düzeyleri ile ailelerin farklı özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Akca ve Sayımer, 2017).

ocuklarına teknolojik imkânları sunan ve bunları kullanabilmeleri için İnternet erişimi sağlayan anne ve babaların İnternet kullanma becerileri ve İnternet kullanma ile ilgili rehberlik yapabilme pozisyonlarına yönelik az sayıda çalışma bulunduğu ve ebeveyn gözlemciliği, ailelerin bilgi ve farkındalıkları, siber zorba/siber mağdur çocuklarına yaklaşım ve tepkilerine yönelik çalışmalar tasarlanmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir (Akca ve Sayımer, 2017; Tanrıkuu, 2015).

25 Avrupa ülkesinin dâhil olduğu Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen Avrupa Çevrimiçi ocuklar Araştırma Projesi kapsamında, yapılan çalışma sonucuna göre, İnternet kullanımının en yaygın (%87) olduğu yerin ev olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ocukların %49'u odasında ve %33' de akıllı telefon veya tablet kullanarak İnternete erişimi sağlamaktadır(elen, elik, ve Seferoğlu, 2011).

Aynı araştırmada Türkiye'deki ebeveynlerin ise %29' unun İnterneti kullandığı, erkeklerin %49, kadınların sadece %24 oranında İnternet kullanıcısı olduğu tespit edilmiştir. Bu oran diğer ülkelerde %87 erkek, %82 kadın İnternet kullanıcısı olarak belirlenmiştir (elen, elik ve Seferoğlu, 2011).

Siber zorbalığın hem mağduru hem de failleri olan ergenlerin aileleri ile daha az iletişim kurdukları ve akranlarına kıyasla daha yüksek düzeylerde ve uzun süre mağduriyet ve suçluluk yaşadıkları belirtilmiştir (Xinve ark., 2018).

Mevcut çalışmaların ağırlıklı olarak siber zorbalığı tanımlamaya, anlamaya çalıştığı ve çocuklar ile ergenlerin yaşantılarını çözümlemeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırma; İnternet özgürlüklerini kaybetme korkusuyla, yaşadıkları rahatsızlığı yetişkinlerle paylaşma konusunda isteksiz olan çocukların eleştirel yeni medya okuryazarlığını öğrenebilmeleri (Strom ve Strom, 2005; Akca ve Sayımer, 2017) ve İnternet kullanma konusunda ebeveynlerin yasakçı uygulamaları yerine, bilinç düzeyi ve desteklerinin artırılmasının bir gereklilik olarak karşımıza çıkmasının önemine (Akca ve Sayımer,2017) vurgu yapmaktadır. Ayrıca İnternet bağımlılığında “aileden alınan sosyal desteğin” ikinci etken olması ve riskli İnternet kullanımında aile ilişkilerinin niteliğinin önemi (Esen ve Siyez, 2011; Xinve ark., 2018) konularına da vurgu yapmaktadır.

Türkiye’deki çalışmaların sonuçlarına göre önleyici stratejilerin yetersiz olduğu ve önleyici çalışmaların tam olarak yapılamadığı görülmüştür (Akca ve Sayımer, 2017). Araştırma sonuçları incelendiğinde, konuyla ilgili ebeveynlere, öğrencilere farkındalık, bilinçli İnternet kullanımı konularında eğitimler düzenlenmesinin önleyici olabileceği düşünülmektedir (Uluçay ve Melek, 2017).

Amerikan Ulusal Kayıp ve İstismar Merkezi’nin 2006 yılında yaptığı araştırmada, ebeveynlerin yaklaşık %50’ sinin çocuklarının, e-posta hesaplarından, çocuklarının arkadaş listesinden, anlık mesajlarda yazdıklarından ve aldıkları mesajlardan, çevrimiçi iken yaşadıklarından habersiz olduğu tespit edilmiştir (Taiariol, 2010). Ayrıca, Pewİnternet ve American Life Projesine (2005) göre, ebeveynlerin %65’ i, İnternetin çocukları için riskli olmadığını, İnternette gezinmeyi de oldukça güvenli bir uygulama olarak gördüklerini belirtmişlerdir (Makri-Botsari ve Karacianni, 2014).

Ebeveynler, çocuklarının çevrimiçi iken güvende olduklarını düşünmektedirler. Oysaki ebeveyn takibi, çocuklar ve ergenler çevrimiçi olduğunda oldukça önemlidir (Taiariol, 2010). Ebeveynler, çocukları çeşitli çevrimiçi uygulamaları kullanırken endişelenmezler (Makri-Botsari ve

Karacianni, 2014). Ebeveynlerin yüzde doksan beşi (%95) gençlerin kullandıkları ortak sohbet odası dilini bilmemektedir (Treatment, 2006).

Çocukların ve gençlerin İnternet kullanımına ebeveynlerin etkisinin araştırıldığı çok fazla araştırma varken, araştırma sonuçları siber zorbalık ve siber mağduriyette ebeveynlerin işlevselliği hakkında az sayıda çalışma (Navarro, Serna, Martinez ve Roberto, 2015) olduğunu göstermektedir.

3.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma grubu, anket bataryası, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler paylaşılmıştır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma, ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetle, İnternet bağımlılığı, aile işlevleri ve ebeveynlerin İnternet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, araştırma kapsamında olan değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılmaktadır (Karasar, 2006). Değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin negatif veya pozitif olup olmadığı, birlikte değişip değişmediği hakkında fikir sahibi olunur. Araştırmanın bağımlı değişkenleri olan siber zorbalık ve siber mağduriyet ile araştırmanın bağımsız değişkenleri olan “İnternet bağımlılığı”, “aile işlevleri” ve “demografik değişkenler” arasındaki ilişkiler çoklu regresyon analizi yöntemi ile incelenmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 2018-2019 eğitim öğretim yılı içinde İzmir İli Karşıyaka İlçesine bağlı ortaokullarda kayıtlı öğrencilerdir. Bu evren içinden uygun örneklem yoluyla belirlenen 600 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Toplamda 6 ortaokula gidilmiştir. 6. , 7. ve 8. sınıflardaki öğrencilerin ortalaması birbirine yakın olacak şekilde şubeler belirlenmiş ve ölçekler dağıtılmıştır. Hatalı ve eksik olan ölçekler analizlerde kullanılmamış, analizler hatasız ve eksiksiz kabul edilen toplam 513 örneklem sayısı üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın araştırma grubunu, 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde 6. , 7. ve 8. Sınıfta okuyan 270' i kız (%52,6), 243' ü (%47,4) erkek olmak üzere toplam 513 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin yaş ortalaması 13,14' dir (Ss = 0,83). Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Demografik Özellikler Gruplar		N	%
Cinsiyet	Erkek	243	47,4
	Kız	270	52,6
Yaş	12 yaş	133	25,9
	13 yaş	189	36,8
	14 yaş ve Üstü	191	37,2
	6. Sınıf	138	26,9
Sınıf Düzeyi	7. Sınıf	188	36,6
	8. Sınıf	187	36,5
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	10	1,9
	Okur Yazar	10	1,9
	İlkokul	102	19,9
	Ortaokul	118	23,0
	Lise	166	32,4
	Üniversite	81	15,8
	Lisansüstü	26	5,1
	Okur-Yazar Değil	6	1,2
	Okur Yazar	7	1,4
	İlkokul	56	10,9
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul	124	24,2
	Lise	171	33,3
	Üniversite	111	21,6
	Lisansüstü	38	7,4
Ebeveyn Birliktelik Durumu	Birlikte	477	87,1
	Boşanmış	66	12,9
	Tek Çocuk	84	16,4
Kardeş Sayısı	İki Kardeş	273	53,2
	Üç veya daha fazla	156	30,4
Akıllı Telefona Sahip Olma Durumu	Var	407	79,3
	Yok	106	20,7
Telefondan İnternete Erişim Durumu	Var	385	75,0
	Yok	128	25,0
Günlük İnternet Kullanım Süresi	0-2 Saat	223	43,5
	3-5 Saat	199	38,8
	6 Saat ve üzeri	91	17,7
Toplam		513	100,0

Tablo 1.'de görüldüğü üzere örneklem grubundaki 513 kişinin 243'ü (%47,4) erkek, 270'si (%52,6) kızlardan oluşmaktadır. Katılımcıların 191'i (%37,2) 14 ve üstü yaş, 189'u (%36,8) 13 yaş, 133'ü (%25,9) 12 yaş aralığındadır ve 138'i (%26,9) 6. sınıf, 188'i (%36,6) 7. sınıf, 187'si (%36,5) 8. sınıfta okumaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumları incelendiğinde, öğrencilerin 10'u (%1,9) annesini okuryazar değil, 10'u (%1,9) okuryazar, 102'si (%19,9) ilkokul mezunu, 118'i (%23,0) ortaokul mezunu, 166'sı (%32,4) lise mezunu, 81'i (15,8) lisans mezunu, 26'sı (% 5,1) yüksek lisans mezunu olarak bildirmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim durumları incelendiğinde, öğrencilerin 6'sı (%1,2) babasını okuryazar değil, 7'si (%1,4) okuryazar, 56'sı (%10,9) ilkokul mezunu, 124'i (%24,2) ortaokul mezunu, 171'i (%33,3) lise mezunu, 111'i (%21,6) lisans mezunu, 38'i (%7,4) yüksek lisans mezunu olarak bildirmiştir.

Katılımcıların aile birlikteliği incelendiğinde 447'sinin anne ve babası (%87,1) birlikte, 66'sı (%12,9) ayrı yaşamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 84'ü (%16,4) tek çocuk, 273'ü (%53,2) iki kardeş, 156'sı (%30,4) üç ve üçten fazla kardeşe sahip, olduklarını bildirmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 407'si (%79,3) akıllı telefon sahibi iken 106'sı (%20,7) akıllı telefon sahibi olmadığını, 385'i (%75,0) telefonlarında İnternet paketi bulunduğunu, 128'i (%25,0) telefonlarında İnternet paketi bulunmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin günlük İnternet kullanım süreleri hakkında verdikleri bilgiler doğrultusunda, 223'ünün (%43,5) 0-2 saat, 199'unun

(%38,8) 3-5 saat, 91'inin (%17,7) 6 saat ve üzeri İnternet kullandıkları tespit edilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu bölümde, araştırmanın amacına uygun olarak siber zorbalık, siber mağduriyet, İnternet bağımlılığı ve aile işlevleri özelliklerine ait nicel verilerin toplandığı ölçme araçları ve bu araçların geçerlik-güvenirliğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan anket bataryasını; Kişisel Bilgi Formu (Ek-1),Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II) (Ek-2), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) (Ek-3), Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) (Ek-4) oluşturmaktadır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu katılımcıların bazı sosyodemografik özelliklerini tanımak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış olup cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kendilerinin ve ebeveynlerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarını tespit etmeyi hedefleyen 15 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2 Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II)

Araştırmada örneklem grubunun siber zorbalık ve mağduriyet düzeyinin ölçülmesi için, Gözden Geçirilmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II) kullanılmıştır.

Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri Erdur-Baker tarafından geliştirilmiştir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından ilk kez kullanılan Siber Zorbalık Envanterinin ikinci versiyonu olan RCBI-II Topçu ve Erdur-Baker tarafından gözden geçirilmiştir. Teknolojik kelimelerden arındırılan ölçeğin maddeleri gözden geçirme çalışmasında yenilenmiştir. RCBI-II, 10 maddeye ve iki puanlama sütununa sahiptir. Katılımcılar her bir maddeyi iki kez değerlendirir. “Ben Yaptım” sütununda siber zorbalık davranışlarını değerlendirmek ve “Bana Yapıldı” sütununda siber mağduriyet davranışlarını değerlendirmek için 4 puanlı bir derecelendirme (1: Asla, 2: Bir Kez, 3: İki Kez veya Üç Kez, 4: Üç Kereden Fazla) şeklinde iki defa cevaplandırılmaktadır. Ölçekten alınması mümkün olan en düşük puan 10 ve mümkün olan en yüksek puan 40 olarak

belirlenmiştir. Alınan yüksek puan sık siber zorbalık yaptığına ve sık siber mağduriyete işaret ediyor. Ölçeğin siber mağdur bölümü için iç tutarlık kat sayısı .84, iç tutarlık katsayısı siber zorba bölümü için ise .69 olarak bulunmuştur(Topçu, 2014; Topçu ve Erdur-Baker, 2017).

Bu çalışma grubu için siber zorbalık alt boyutu toplam puanın iç tutarlık katsayısı $C_{\alpha} = .81$ olarak hesaplanırken; siber mağduriyet alt boyutu toplam puanın iç tutarlık kat sayısı $C_{\alpha} = .79$ olarak hesaplanmıştır.

3.3.3 Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Araştırmada örneklem grubunun aile işlevsellik düzeyinin ölçülmesi için, Aile Değerlendirme Ölçeği(ADÖ) kullanılmıştır. Aile üyelerinin kendi aileleri ile ilgili algılarını değerlendiren ölçek 12 yaş üstü tüm aile bireylerine uygulanmaktadır. Zaman sınırlaması yoktur. Ölçek 7 alt ölçekten oluşmaktadır. İlk 6 alt ölçek, iletişim, roller, problem çözme, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranışkontrolünden oluşmakta ve tüm bu bölümleri kapsayan sorulardan oluşan genel işlevler 7. Alt ölçeği oluşturmaktadır. Toplam madde sayısı 60'tır (Özatça A. , 2009).

Ölçek ABD'de, Aile Araştırmaları Programı kapsamında, Butler Hastanesi ve Brown Üniversitesi işbirliği ile 1983 yılında geliştirilmiştir. Geçerlik güvenirlik çalışması Epstein ve Bishop tarafından yapılmıştır. 1985 yılında ölçeğin ikinci geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 1990 yılında Işıl Bulut tarafından Türkçe'ye uyarlanmış geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe maddeleri psikiyatrist, psikolog ve sosyal hizmet uzmanları tarafından anlaşılır olup olmama yönündeki önerilerine göre düzenlenmiştir (Bulut, 1993). Ölçeğin yapı geçerliği boşanma sürecindeki ve boşanma sürecinde olmayan grupların aldıkları puanlar karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin bu iki grubu anlamlı düzeyde ayırt ettiği bulunmuştur (Bulut,1990). Boşanmaya karar veren ve boşanma sürecinde olan, aile işlevini yerine getiremeyeceği ve işlevsel olarak sağlıksız olduğu düşünülen 25 kadın-erkeğe ve evlilikleri sürmekte olan 25 çiftlerden birine uygulanmıştır. Uygulama sonucunda alt ölçeklerin puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur bu da ölçeğin iki grup arasındaki farkı

manidar olarak ayırt ettiğini göstermektedir. Aracın güvenilirliği iç tutarlık ve puan değişmezliği açısından değerlendirilmiştir. Ölçek iç tutarlılık ve puan değişmezliği açısından $p < 0.001$ düzeyinde anlamlı sonuçlar vermiştir. (Bulut, 1993).Alt ölçeklerin Cronbach-alfa ile değerlendirilen iç tutarlık katsayıları .38 ve .86 arasında değişmektedir(Bulut, 1990). Elde edilen bulgular dikkate alındığında Türkiye’de yapılacak çalışmalarda uygulanabilir olduğu sonucuna varılmıştır. Ailenin işlevlerini yerine getirip-getiremediğini belirlemek için kullanılan ölçek aile de aksayan alanları da belirleyerek özellikle ruh sağlığı alanında çalışanların sık kullandığı bir ölçme aracıdır (Bulut, 1993).

Ölçek, aileleri fonksiyonel-sağlıklı, fonksiyonel olmayan-sağlıksız olarak ayırt edebilecek şekilde, 60 maddeden oluşmaktadır. Mc Master Modelin alt boyutları olan bu alt ölçeklerden 6 tanesi her bir sorun alanını tek tek ele alırken, bir tanesi genel işlevlere odaklanmaktadır. Genel işlevler boyutu, diğer alt boyutları da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlayan 12 maddeden oluşmaktadır. Aile Değerlendirme Ölçeğinde herhangi bir alt ölçekten alınan puan ortalamasının 2,0 ve üzerinde olması o işlevin bozuk olması ve işlevin sağlıksız olması anlamına gelmektedir (Bulut, 1993; Epözdemir, 2013).

Her madde için cevap seçenekleri dört grupta toplanmıştır ve 1’den 4’e kadar puanlanmaktadır. Değerlendirmede Aynen Katılıyorum: 1, Büyük Ölçüde Katılıyorum: 2, Biraz Katılıyorum:3 ve Hiç Katılmıyorum:4 olarak puanlanmaktadır. Ölçekte iki tür ifade bulunmaktadır, bunlar sağlıklı ve sağlıksız aileleri gösteren ifadelerdir. Bazı maddeler olumlu bazıları olumsuz yönde hazırlanmıştır, bazı sorularda hiç katılmıyorum bazı maddelerde ise aynen katılıyorum cevabı sağlıklı ilişkileri göstermektedir. Mesela Aynen Katılıyorum cevabı 26. Maddede sağlıklı aile işlevini, 34. Maddede sağlıksız işlevi göstermektedir. Hesaplama kolaylık sağlamak açısından sağlıksızlık gösteren maddelere verilen puanlar 5’ten çıkartılmakta her maddede aynen katılıyorum seçeneğinin en sağlıklı ve hiç katılmıyorum seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini göstermesi sağlanmaktadır. Böylelikle tüm maddelerde 1 puan sağlıklı, 4 puan sağlıksız cevabı gösterir. Elde edilen tüm puanlar her alt boyut için toplanarak, boyuttaki soru sayısına bölünür ve o alt boyutun

puanı belirlenir. Alt boyutların her biri için %40 cevapsız soru varsa o boyut için hesaplama yapılmaz. En sol kısma işaretlenen seçeneklerin puanları yazılır. Olumsuz maddeler (*) ile işaretlenmiştir. Ham puanlar 5'ten çıkarılarak gerçek puanlara dönüştürülür ve bu başlık altına yazılır. Sağ tarafta bulunan, yedi alt boyutu gösteren küçük kutucuklar bulunmaktadır. Sonra madde puanları (sağlıksızlık gösteren dönüştürülmüş puanlar) sağ taraftaki uygun kutulara yazılır. Her sütun için yukarıdan aşağıya toplama işlemi yapılır ve her alt ölçeğin madde sayısına bölünerek, yedi alt boyuta ait puanlar elde edilir. 1 (sağlıklı) ve 2 (sağlıksız) arasında değişen puanlar 4'e yaklaştıkça sağlıksızlığın arttığı yorumu yapılır. Ayırt edici puan 2 olarak belirlenmiştir. 2'nin altındaki puanlar sağlıklı, 2'nin üstü sağlıksız aile işlevlerini ifade etmektedir (Bulut, 1990; 1993; Özatça, 2009; Epözdemir, 2013).

Tablo 2

Bu Çalışma İçin Aile Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutların İç Tutarlık Katsayıları

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Cra
Problem Çözme	6	.62
İletişim	9	.62
Roller	11	.65
Duygusal Tepki Verebilme	6	.65
Gereken İlgiyi Gösterme	7	.22
Davranış Kontrolü	9	.21
Genel Aile İşlevleri	12	.82
<i>Toplam puan= 60 madde Cra= .89</i>		

3.3.4 Young İnternet Bağımlılığı Testi- Kısa Formu

Araştırmada örneklem grubunun İnternet bağımlılık düzeyinin belirlenmesi amacıyla İnternet Bağımlılığı Testi-Kısa Formu (YİBT-KF) kullanılmıştır. Ölçek Young tarafından geliştirilmiş sonrasında ise Pawlikowski ve arkadaşları tarafından (2013) kısa forma dönüştürülmüştür. Kutlu, Savcı, Demir ve Aysan (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan 12 maddeden ve tek faktörden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puanlar 12 ile 60 arasında değişmektedir. Puanların, yükselmesi yüksek düzeyde bağımlılığa işaret etmektedir. Ölçek tek faktörlü yapıya sahiptir ve doğrulayıcı faktör

analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ergenlerde uyum indeksi değerleri $\chi^2=141,93$, $sd=51$, $RMSEA=0.080$, $GFI=0.90$, $CFI=0.90$ ve $IFI=0.90$ olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin ergenlerde faktör yükleri 0.49-0.71 arasındadır. Güvenilirlik çalışması kapsamında elde edilen Cronbach alfa katsayısı ergenlerde 0.86 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test yöntemi ile ölçek üç hafta ara ile 98 kişilik ergene uygulanmış ölçek güvenirliği böylelikle yapılmıştır. İki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı ergenlerde 0.86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ergenlerde ve üniversite öğrencilerinde kullanılabilecek bir ölçek olduğu görülmüştür (Demir ve Kutlu, 2016).

Bu çalışma için, İnternet bağımlılığı toplam puanına ilişkin iç tutarlılık katsayısı $Cron = .84$ olarak hesaplanmıştır.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama sürecinde aşağıdaki sıra izlenmiştir:

Öncelikle veri toplama araçlarını geliştiren veya uyarlayan akademisyenlerden uygulama yapabilmek için gerekli izinler alınmıştır ve bu izinler EK 7’de sunulmuştur. İlgili izinler alındıktan sonra veri toplama araçları bir araya getirilerek ölçek bataryası hazırlanmıştır. 18 yaş altı-reşit olmayan öğrencilerle çalışılacağı için, örneklem gruplarına İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra ulaşılmıştır. Araştırmacının hangi amaçları taşıdığı, kullanılacak ölçme araçları ve örneklem hakkında açıklamalar yapılmıştır. İzinlerin alınmasından sonra araştırmacının yapılacağı okullara gidilerek hazırlanan formlar psikolojik danışmanlara tanıtılmış, okul yönetimi ve psikolojik danışmanlarla uygulama planı hazırlanmıştır. İzmir İli Karşıyaka İlçesinde bulunan 19 Devlet ortaokulu arasından, sosyoekonomik ve sosyokültürel farklar dikkate alınarak belirlenen 6 ortaokulda, tabakasız örneklem yöntemine göre seçilen 6. , 7. ve 8. sınıflarda eğitim ve öğretimine devam eden, anketleri doldurmaya istekli olan öğrenciler araştırmaya dâhil edilmiştir. Katılımcıların araştırmaya katılımlarıyla ilgili onayları, Aydınlatılmış Onam Formu ile alınmıştır. Araştırma ile ilgili bilgiler ise, Aydınlatılmış Onam Formu (Ek-7) ile Bilgilendirme Formu (Ek-8) içerisinde verilmiştir. Veriler Ekim ayı içerisinde 2 haftalık sürede toplanmıştır. Veri toplama işlemi okul

yönetimi ve çalışmaya destek veren psikolojik danışmanların yaptığı planlama dâhilinde araştırmacı tarafından ders saatlerinde, öğrencilerin kendi sınıflarında yapılmıştır. Uygulamalar ders esnasında toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında araştırma grubunu oluşturan katılımcılara; araştırmanın amacı, önemi, ölçeklerin ve formun nasıl yanıtlanacağına ilişkin gerekli açıklamalar bilgilendirilmiş onam formu yoluyla iletilmiştir. Veri toplama araçlarına verilecek yanıtların içten ve dürüst bir şekilde verilmesinin, araştırma sonuçlarının sağlıklı olması açısından oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada veriler gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Formlara isim yazılmasına gerek olmadığı isteğe bağlı olarak isim yazılabileceği belirtilmiştir. Ölçeklerdeki tüm maddelerinin okunması ve boş madde bırakmaması gerektiği belirtilmiştir. Elde edilecek bilgi ve bulguların bilimsel amaçla kullanılacağı söylenmiştir. Ayrıca uygulama esnasında öğrenciler tarafından sorulan sorulara cevaplar verilmiştir. Veriler, SPSS 21 paket programına girilmiş ve veri çözümlemesi bu paket program kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.5 Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda verilerin çözümlemesi işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın alt problemlerini oluşturan, öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının cinsiyet, ebeveynlerin birliktelik durumları, akıllı telefona sahip olma durumları, telefonda İnternete ulaşım sağlayıp sağlayamama durumları, İnternet kullanım amaçları, sosyal medya kullanım türleri ve ebeveynlerin sosyal medya kullanım durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde ilişkisiz ölçümlerde t testi kullanılırken; öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının sınıf düzeyi ve İnternet kullanım sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yöntemi ile saptanmıştır. Araştırmanın bir diğer alt problemi olan siber zorbalık, siber mağduriyet, İnternet bağımlılığı ve aile işlevleri düzeyleri arasındaki ilişkinin çözümlemesinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Araştırmanın ana problemini oluşturan ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının, İnternet bağımlılığı, aile işlevleri, İnternet kullanım amaçları, sosyal medya kullanım durumları ve ebeveynlerin sosyal medya kullanım durumları tarafından yordanma düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan veri çözümleme sürecinde aşamalı doğrusal çok değişkenli regresyon analizi tekniği kullanılarak sonuçlar rapor edilmiştir.

Aşamalı çoklu regresyon analizi çok değişkenli istatistiki bir teknik olduğu için öncelikle analizin temel varsayımlarının incelenmesi yapılmıştır. Örneklem büyüklüğünün bu analiz yöntemi için $N \geq 50 + 8m$ olması gereklidir. Araştırmada 15 yordayıcı değişken olduğundan örneklemin 170 katılımcıdan fazla olması gerekmektedir ($n=513$). Veri setinde kayıp veri analizi olan Missing Value Anylsis yapılmış, kayıp veriler EM algoritmasına dayalı olarak regresyon ataması yoluyla atanmıştır. Hatalı verilere ilişkin düzenleme yapıldıktan sonra nihai analizler gerçekleştirilmeden önce uç değerler kutu grafikleri ile belirlenen tek değişkenli Mahalonobis uzaklığı ve z puanları hesaplanarak analiz edilmiştir. Histogram grafikleri ile değişkenlerin normallik varsayımı incelenmiştir. Normalden aşırı sapma göstermediği için veri setinden herhangi bir gözlem atılmamıştır. Korelasyon katsayıları hesaplanarak çoklu bağlantı ve tekiliğin incelenmesi yapılmış, anlamlı korelasyon katsayılarının .24 ve .54 arasında değiştiği ve çoklu bağlantının olmadığı belirlenmiştir. Değişkenler arası otokorelasyon olmadığını test etmek için Durbin Watson katsayısı hesaplanmıştır. Siber Zorbalığın yordanmasında (1.902) ve siber mağduriyetin yordanmasında (1.983) olarak hesaplanan Durbin Watson katsayıları veri setinde otokorelasyon olmadığını belirtmektedir.

4.BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle ortaokul öğrencilerine uygulanan ölçeklerden alınan puanlara ilişkin betimleyici istatistiklere yer verilmiştir. Daha sonra sıra ile ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet, İnternet bağımlılık puanlarının bazı değişkenler açısından farklılaşmasına ve aile işlevselliğine ilişkin bulgular sunulmuştur.

4.1 Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının demografik değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgulara ait tablolar ve yorumlar yer almaktadır.

4.1.1 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesinin Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	t	P
Siber Zorbalık	Kız	270	11,77	3,58	511	-3,094	.002*
	Erkek	243	12,83	4,24			
Siber Mağduriyet	Kız	270	12,96	4,15	511	-2,055	.040*
	Erkek	243	13,77	4,73			

p<.05*, p<.001**

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık ($t(511) = -3.09, p < .05$) ve siber mağduriyet ($t(511) = -2.05, p < .05$) puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre erkek öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=12,83$) kız öğrencilerden ($\bar{x}=11,77$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde siber mağduriyet puan ortalamaları incelendiğinde yine erkek öğrencilerin puanlarının ($\bar{x}=13,77$) kız öğrencilerden ($\bar{x}=12,96$) daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

4.1.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ilişkisiz ölçümlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmış ve Tablo 4'te sunulmuştur. Katılımcıların eğitim düzeyleri üç farklı kategori altında toplanmıştır. Bunlar: 1=6. sınıf, 2=7. sınıf ve 3=8. sınıf şeklinde ele alınmıştır.

Tablo 4

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Sınıf Düzeylerine Göre İncelenmesine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	F	P	Anlamlı Fark
Siber Zorbalık	Gruplar arası	50,339	2	1.625	.198	---
	Gruplar içi	7900,355	510			
	Toplam	7950,694	512			
Siber Mağduriyet	Gruplar arası	157,186	2	4.005	.019*	1-3 ve 3-1
	Gruplar içi	10007,356	510			
	Toplam	10164,542	512			

$p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin siber zorbalık puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenirken, [$F(2,510) = 1.625, p > .05$]; siber mağduriyet puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir, [$F(2,510) = 4.005, p < .05$]. Bu anlamlı

farklılığın kaynağının hangi sınıf düzeylerinden kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) testleri arasında yer alan LSD testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5' de gösterilmiştir.

Tablo 5

Sınıf Düzeyine Göre İncelemeye Yönelik LSD Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{x}$	SS
Siber Zorbalık	6.Sınıf	138	11,80	4,00
	7.Sınıf	188	12,30	4,16
	8.Sınıf	187	12,59	3,63
	Toplam	513	12,27	3,54
Siber Mağduriyet	6.Sınıf	138	12,55	3,97
	7.Sınıf	188	13,32	4,56
	8.Sınıf	187	13,95	4,60
	Toplam	513	13,34	4,45

Yapılan analiz sonuçlarına göre, anlamlı farklılık kaynağının 8. sınıf öğrencileri ($\bar{x} = 12.59$, $S_s = 3.63$) ile 6. Sınıf öğrencileri ($\bar{x} = 11.80$, $S_s = 4.00$) arasında olduğu bulgulanmıştır. Buna göre 8. Sınıf öğrencilerinin 6. Sınıf öğrencilerine göre siber mağduriyet puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak 7. Sınıf öğrencileri ile 6. Sınıf ve ya 7. Sınıf öğrencilerine ile 8. Sınıf öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

4.1.3 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Ebeveynlerin Birliktelik Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının ebeveynlerinin birliktelik göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Ebeveyn Birlikteliğine Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	T	P
Siber Zorbalık	Birlikte	447	12,08	3,66	511	-	.004*
	Boşanmış	66	13,57	5,32		2,889	
Siber Mağduriyet	Birlikte	447	13,24	4,30	511	-	.156
	Boşanmış	66	14,07	5,35		1,421	

p<.05*, p<.001**

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık puanlarının ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır ($t(511) = -2,88$, $p < .05$). Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre ebeveynleri boşanmış olan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=13,57$) ebeveynleri birlikte olan öğrencilerden ($\bar{x}=12,08$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Tablo 6 incelendiğinde siber mağduriyet puanlarının ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($t(511) = -1,42$, $p > .05$).

4.1.4 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur. Katılımcıların kardeş sayıları üç farklı kategori altında toplanmıştır. Bunlar: 1= Tek Çocuk Olma, 2= İki Kardeş ve 3= Üç Kardeş ve üzeri şeklinde ele alınmıştır.

Tablo 7

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	F	P	Anlamlı fark
Siber Zorbalık	Gruplar arası	67,752	2	2.192	.113	---
	Gruplar içi	7882,924	510			
	Toplam	7950,694	512			
Siber Mağduriyet	Gruplar arası	78,713	2	1.990	.138	---
	Gruplar içi	10085,829	510			
	Toplam	10164,542	512			

$p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık [$F(2,510) = 2.192$, $p > .05$] ve siber mağduriyet [$F(2,510) = 1.990$, $p > .05$] puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenmektedir.

4.1.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Akıllı Telefona Sahip Olma Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının akıllı telefona sahip olma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Akıllı Telefona Sahip Olma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Siber Zorbalık	Var	407	12,51	4,23	511	2,710	.007*
	Yok	106	11,35	2,28			
Siber Mağduriyet	Var	407	13,63	4,54	511	2,883	.004*
	Yok	106	12,34	3,94			

$p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık ($t(511) = 2.71, p < .05$) ve siber mağduriyet ($t(511) = 2.88, p < .05$) puanlarının akıllı telefona sahip olma değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre akıllı telefonu olan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=12,51$) olmayan öğrencilerden ($\bar{x}=11,35$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde siber mağduriyet puan ortalamaları incelendiğinde yine akıllı telefonu olan öğrencilerin puanlarının ($\bar{x}=13,63$) olmayan öğrencilerden ($\bar{x}=12,34$) daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

4.1.6 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Telefonda İnternete Ulaşım Sağlayıp Sağlayamama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının telefonda İnternete ulaşım sağlayıp sağlayamama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda İnternete Ulaşım Sağlayıp Sağlayamama Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	T	P
Siber Zorbalık	Var	385	12,50	4,22	511	2,325	.020*
	Yok	128	11,57	2,80			
Siber Mağduriyet	Var	385	13,54	4,50	511	1,760	.080
	Yok	128	12,76	4,26			

$p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin siber zorbalık puanlarının telefonda İnternete erişim sağlayıp sağlayamama durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır ($t(511) = 2,32, p < .05$). Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre telefonda İnterneti olan öğrencilerin siber zorbalık

puanlarının ($\bar{x}=12,50$) olmayan öğrencilere göre ($\bar{x}=11,57$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Tablo 9 incelendiğinde siber mağduriyet puanlarının telefonda İnternet paketi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($t(511) = 1,76, p > .05$).

4.1.7 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının günlük İnternet kullanım sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 10 'da sunulmuştur. Katılımcıların günlük İnternet kullanım süreleri üç farklı kategori altında toplanmıştır. Bunlar: 1= 0-2 saat, 2= 3-5 saat ve 3= 6 saat ve üzeri şeklinde ele alınmıştır.

Tablo 10

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre İncelenmesine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	F	P	Anlamlı fark
Siber Zorbalık	Gruplar arası	524,698	2	18.018	.000**	1-2,1-3, 2-3
	Gruplar içi	7425,996	510			
	Toplam	7950,694	512			
Siber Mağduriyet	Gruplar arası	643,247	2	17.227	.000*	1-2,1-3, 2-3
	Gruplar içi	9521,295	510			
	Toplam	10164,542	512			

$p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 10 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık puanlarının günlük İnternet kullanım sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir, [$F(2,510) = 18.018, p < .001$]. Benzer şekilde siber mağduriyet puanlarının da günlük İnternet kullanım sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir, [$F(2,510) = 17.227, p < .001$]. Bu anlamlı farklılıkların kaynağının hangi kategorilerden kaynaklandığının

belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) testleri arasında yer alan LSD testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11

Günlük İnternet Kullanım Saatlerine Göre İncelemeye Yönelik LSD Testi Sonuçları

	İnternet Kullanım	N	$\bar{x}$	SS
Siber Zorbalık	0-2 Saat	223	11,41	3,49
	3-5 Saat	199	12,33	3,23
	6 ve üzeri	91	14,26	5,42
	Toplam	513	12,27	3,94
Siber Mağduriyet	0-2 Saat	223	12,09	3,59
	3-5 Saat	199	14,10	4,71
	6 ve üzeri	91	14,75	5,00
	Toplam	513	13,34	4,45

Yapılan LSD testi sonuçları incelendiğinde, günde 6 saat ve üzeri İnternet kullanımı olan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x} = 14.26$, $Ss = 5.42$), günde 3-5 saat aralığında İnternet kullanımı olan öğrencilere ($\bar{x} = 12.33$, $Ss = 3.23$) ve günde 0-2 saat aralığında İnternet kullanımı olan öğrencilere ($\bar{x} = 11.41$, $Ss = 3.49$) göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. LSD testi sonuçlarında bütün kategoriler arasındaki farklılaşmalar anlamlı olduğu için öğrencilerin İnternet kullanım saatleri arttıkça siber zorbalık puanlarının da arttığı söylenebilir.

Benzer şekilde, yapılan LSD testi sonuçları incelendiğinde, günde 6 saat ve üzeri İnternet kullanımı olan öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının ($\bar{x} = 14.75$, $Ss = 5.00$), günde 3-5 saat aralığında İnternet kullanımı olan öğrencilere ($\bar{x} = 14.10$, $Ss = 4.71$) ve günde 0-2 saat aralığında İnternet kullanımı olan öğrencilere ($\bar{x} = 12.09$, $Ss = 3.59$) göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. LSD testi sonuçlarında bütün kategoriler arasındaki farklılaşmalar anlamlı olduğu için öğrencilerin İnternet kullanım saatleri arttıkça siber mağduriyet puanlarının da arttığı söylenebilir.

4.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnternet Kullanım Amaçlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

4.2.1 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Ödev Yapma Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının İnterneti ödev yapma amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Ödev Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Siber Zorbalık	Evet	319	11,77	3,50	511	-	.000**
	Hayır	197	13,07	4,45		3,671	
Siber Mağduriyet	Evet	319	13,03	4,37	511	-	.043*
	Hayır	197	13,85	4,54		2,032	

p<.05*, p<.001**

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık ($t(511) = -3.67, p < .001$) ve siber mağduriyet ($t(511) = -2.03, p < .05$) puanlarının ödev amaçlı İnternet kullanımına göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre İnterneti ödev yapma amaçlı kullanan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=11,77$) ödev amaçlı kullanmayan öğrencilere ($\bar{x}=13,07$) göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde siber mağduriyet puan ortalamaları incelendiğinde yine İnterneti ödev yapma amaçlı kullanan öğrencilerin siber mağduriyet

puanlarının ($\bar{x}=13,03$) ödev amaçlı kullanmayan öğrencilere ($\bar{x}=13,85$) göre daha düşük olduğu gözlenmektedir.

4.2.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Sosyal Medyayı Takip Etme Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının İnterneti sosyal medyayı takip etme amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Sosyal Medyayı Takip Etme Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	T	P
Siber Zorbalık	Evet	347	12,58	4,22	511	2,575	.010*
	Hayır	166	11,63	3,18			
Siber Mağduriyet	Evet	347	13,74	4,73	511	2,900	.004*
	Hayır	166	12,53	3,68			

p<.05*, p<.001**

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık ($t(511) = 2.57, p < .05$) ve siber mağduriyet ($t(511) = 2.90, p < .05$) puanlarının sosyal medyayı takip etme amaçlı İnternet kullanımına göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre İnterneti sosyal medya amaçlı kullanan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=12,58$) sosyal medya amaçlı kullanmayan öğrencilere ($\bar{x}=11,63$) göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde siber mağduriyet puan ortalamaları incelendiğinde yine İnterneti sosyal medyayı takip etme amaçlı kullanan öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının ($\bar{x}=13,74$) sosyal medyayı takip

etme amaçlı kullanmayan öğrencilere ($\bar{x}=12,53$) göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

4.2.3 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Oyun Oynama Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının İnterneti oyun oynama amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo14'de sunulmuştur.

Tablo 14

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Oyun Oynama Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	t	P
Siber Zorbalık	Evet	285	12,75	4,28	511	3,095	.002*
	Hayır	228	11,67	3,37			
Siber Mağduriyet	Evet	285	13,47	4,38	511	0,726	.468
	Hayır	228	13,18	4,55			

p<.05*, p<.001**

Tablo 14 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık puanlarının oyun oynama amaçlı İnternet kullanımı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır ($t(511) = 3.09, p < .05$). Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre İnterneti oyun oynama amacıyla kullanan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=12,75$) oyun oynama amacıyla kullanmayan öğrencilere göre ($\bar{x}=11,67$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Tablo 14 incelendiğinde siber mağduriyet puanlarının oyun oynama amaçlı İnternet kullanımı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($t(511) = 0.72, p > .05$).

4.2.4 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Film-Dizi İzleme Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının İnterneti film-dizi izleme amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Film-Dizi İzleme Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	T	P
Siber Zorbalık	Evet	261	12,70	4,40	511	2,540	.011*
	Hayır	252	11,82	3,33			
Siber Mağduriyet	Evet	261	13,62	4,48	511	1,408	.160
	Hayır	252	13,06	4,41			

p<.05*, p<.001**

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık puanlarının film-dizi izleme amaçlı İnternet kullanımı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır ($t(511) = 2.54, p < .05$). Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre İnterneti film-dizi izleme amacıyla kullanan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=12,70$) film-dizi izleme amacıyla kullanmayan öğrencilere göre ($\bar{x}=11,82$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Tablo 15 incelendiğinde siber mağduriyet puanlarının film-dizi izleme amaçlı İnternet kullanımı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($t(511) = 0.72, p > .05$).

4.2.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının İnterneti Müzik Dinleme Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının İnterneti müzik dinleme amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Müzik Dinleme Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Siber Zorbalık	Evet	313	12,38	3,81	511	0,752	.452
	Hayır	200	12,11	4,13			
Siber Mağduriyet	Evet	313	13,46	4,48	511	0,750	.454
	Hayır	200	13,16	4,40			

p<.05*, p<.001**

Tablo 16 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık ($t(511) = 2.57, p < .05$) ve siber mağduriyet ($t(511) = 2.90, p < .05$) puanlarının müzik dinleme amaçlı İnternet kullanımına göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği sonucuna ulaşılmaktadır.

4.2.6 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları İnterneti Chat Yapma (Mesajlaşma) Amacıyla Kullanıp Kullanmama Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının İnterneti Chat yapma amacıyla kullanıp kullanmama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Chat Yapma Amaçlı İnternet Kullanımına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Siber Zorbalık	Evet	234	12,79	3,88	511	2,770	.006*
	Hayır	279	11,83	3,93			
Siber Mağduriyet	Evet	234	13,99	4,54	511	3,015	.003*
	Hayır	279	12,81	4,31			

p<.05*, p<.001**

Tablo 17 incelendiğinde öğrencilerinin siber zorbalık ($t(511) = 2.77, p < .05$) ve siber mağduriyet ($t(511) = 3.01, p < .05$) puanlarının Chat yapma amaçlı İnternet kullanımına göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Anlamlı farklılığın nereden kaynaklandığına yönelik olarak incelenen puan ortalamalarına göre İnterneti Chat yapma amaçlı kullanan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının ($\bar{x}=12,79$) Chat yapma amaçlı kullanmayan öğrencilere ($\bar{x}=11,83$) göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde siber mağduriyet puan ortalamaları incelendiğinde yine İnterneti Chat yapma amaçlı kullanan öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının ($\bar{x}=13,99$) Chat yapma amaçlı kullanmayan öğrencilere ($\bar{x}=12,81$) göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

4.3 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Sosyal Medya Kullanım Türlerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının sosyal medya kullanım türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 18’ de sunulmuştur.

Tablo 18

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Telefonda Sosyal Medya Kullanım Türlerine Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

			N	$\bar{x}$	SS	Sd	t	p
Facebook	Siber Zorbalık	Evet	334	12,50	4,13	511	1,827	.068
		Hayır	179	11,84	3,52			
	Siber Mağduriyet	Evet	334	13,57	4,69	511	1,550	.122
		Hayır	179	12,93	3,94			
Instagram	Siber Zorbalık	Evet	427	12,47	4,10	511	2,496	.013*
		Hayır	86	11,31	2,80			
	Siber Mağduriyet	Evet	427	13,63	4,59	511	3,240	.001*
		Hayır	86	11,94	3,39			
Youtube	Siber Zorbalık	Evet	379	12,63	4,33	511	3,536	.000**
		Hayır	134	11,25	2,21			
	Siber Mağduriyet	Evet	379	13,60	4,52	511	2,191	.029*
		Hayır	134	12,62	4,17			

p<.05*, p<.001**

Tablo 18 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ya da siber mağduriyet puanlarının Facebook kullanımına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenmekte iken ($p > .05$); Instagram ve Youtube kullanımına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir ($p < .05$). Buna göre hem Instagram hem de Youtube sosyal medya platformlarının kullanıcıları olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puan ortalamaları incelendiğinde; bu sosyal medya platformlarının kullanıcıları olan öğrencilerin puan ortalamalarının, kullanmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

4.4 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Ebeveynlerin Sosyal Medya Kullanım Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının ebeveynlerinin sosyal medya kullanım durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını

belirlemek üzere ilişkisiz ölçümlerde t-testi tekniği uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Ebeveynlerin Sosyal Medya Kullanım Durumlarına Göre İncelenmesine Yönelik t-testi Sonuçları

		Sosyal medya kullanıyor mu?	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Anne	Siber Zorbalık	Evet	328	12,60	4,26	511	2,514	.012*
		Hayır	185	11,69	3,22			
	Siber Mağduriyet	Evet	328	13,87	4,83	511	3,581	.000**
		Hayır	185	12,42	3,51			
Baba	Siber Zorbalık	Evet	238	12,32	4,02	511	0,271	.786
		Hayır	275	12,23	3,87			
	Siber Mağduriyet	Evet	238	13,33	4,33	511	-	.952
		Hayır	275	13,36	4,56			

p<.05*, p<.001**

Tablo 19 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ya da siber mağduriyet puanlarının babanın sosyal medya kullanım durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenmekte iken ($p > .05$); annenin sosyal medya kullanımına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir ($p < .05$). Buna göre annesi sosyal medya kullanıcısı olan öğrencilerin hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet puan ortalamalarının, annesi sosyal medya kullanıcısı olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet, İnternet Bağımlılığı Ve Genel Aile İşlevleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet, İnternet bağımlılığı ve genel aile işlevleri değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik korelasyon analizi sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20

Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, İnternet Bağımlılığı ve Genel Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

	N	1	2	3	4
1. Siber Zorbalık	513	---			
2. Siber Mağduriyet	513	.519**	---		
3. İnternet Bağımlılığı	513	.425**	.345**	---	
4. Genel Aile İşlevleri	513	-.249**	-.295**	-.436**	---

p<.05*, p<.001**

Tablo 20 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir ($r(513) = .51$, $p < .001$). Bu durum öğrencilerde siber zorbalık puanları arttıkça siber mağduriyet puanlarının da artacağını ifade etmektedir. Benzer şekilde öğrencilerin İnternet bağımlılığı düzeyleri ile siber zorbalık ($r(513) = .42$, $p < .001$) ve siber mağduriyet ($r(513) = .34$, $p < .001$) puanları arasında da pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin İnternet bağımlılığı düzeyleri arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının da arttığı söylenebilir.

Öğrencilerin genel aile işlevleri ile İnternet bağımlılık düzeyleri ($r(513) = -.43$, $p < .001$), siber zorbalık ($r(513) = -.24$, $p < .001$) ve siber mağduriyet ($r(513) = -.29$, $p < .001$) puanları arasında ise negatif yönlü ilişkiler bulunmaktadır. Bu durumda, öğrencilerin aile işlevsellik düzeyleri arttıkça, İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının azaldığı söylenebilir.

4.6 Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Puanlarının Araştırmada Ele Alınan Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık puanlarının İnternet bağımlılığı, genel aile işlevleri, İnternet kullanım durum ve amaçları, sosyal medya kullanım durumları ve ebeveynlerin sosyal medya kullanım durumları gibi değişkenler tarafından yordama düzeyini belirlemek adına aşamalı doğrusal çok değişkenli regresyon analizi tekniği kullanılmış ve analiz sonuçları Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21

Siber Zorbalık Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	R	R ²	Uyarlanm ış R ²	Standart Hata	B	t
1	(Sabit)	.425	.18	.179	3.571		
	İB					.425	10.599**
2	(Sabit)	.436	.19	.187	3.553		
	İB					.416	10.390**
	OA					-.099	-2.464*
3	(Sabit)	.445	.19	.193	3.539		
	İB					.409	10.229**
	OA					-.100	-2.513*
	ATK					-.089	-2.243*
4	(Sabit)	.452	.20	.198	3.529		
	İB					.371	8.307**
	OA					-.103	-2.580*
	ATK					-.093	-2.334*
	GAİ					-.087	-1.970*

p<.05*, p<.01**

İB: İnternet Bağımlılığı, OA: Oyun Oynama Amaçlı İnternet Kullanımı, ATK: Akıllı Telefona Sahip Olma Durumu, GAİ: Genel Aile İşlevleri

Tablo 21 incelendiğinde ilk modelin, öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin en önemli yordayıcısının İnternet bağımlılığı değişkeni olduğu görülmektedir.

Model 1 olarak adlandırılan bu eşitliğe dayalı olarak İnternet bağımlılığı değişkeninin tek başına, katılımcıların siber zorbalık düzeylerindeki değişkenliğin %18’ini açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayısı incelendiğinde, İnternet bağımlılığı ile siber zorbalık arasında pozitif ilişkilerin

olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum öğrencilerin İnternet bağımlılığı düzeyleri arttıkça siber zorbalık puanlarının da artacağını ifade etmektedir.

Katılımcıların siber zorbalıklarını yordayan İnternet bağımlılığı değişkenine ek olarak devreye giren bir diğer önemli değişken de İnterneti oyun oynama amacıyla kullanıp kullanmama durumudur. Öğrencilerin oyun amaçlı İnternet kullanımı durumları İnternet bağımlılığı değişkeni ile birlikte siber zorbalık puanlarındaki varyansın toplamda % 19'unu açıklamaktadır. Siber zorbalığın açıklanmasına %1'lik katkı sağlayan oyun amaçlı İnternet kullanımı ile siber zorbalık arasındaki ilişkiyi veren Beta katsayısı incelendiğinde, aradaki ilişkinin negatif yönde olduğu gözlenmektedir. Bu durumun temel nedeni İnternet kullanım amaçlarında yer alan oyun amaçlı İnternet kullanma durumunun kategorik bir değişken olmasından kaynaklanmaktadır. Bu araştırmada oyun amaçlı kullanan öğrenciler 1, oyun amaçlı kullanmayan öğrenciler 2 olarak kodlanmıştır. Bu durumda İnterneti oyun amaçlı kullanma durumunun siber zorbalık puanlarını arttırdığı ya da İnterneti oyun amaçlı kullanmama durumunun siber zorbalık puanlarını azalttığı söylenebilir.

Tablo 21 incelendiğinde Model 3'te ilk iki modeldeki değişkenlere ek olarak öğrencilerin siber zorbalık puanlarındaki değişkenliğin açıklanmasına %0,8'lik katkı sağlayan akıllı telefona sahip olma değişkeninin devreye girdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda akıllı telefona sahip olma, oyun amaçlı İnternet kullanımı ve İnternet bağımlılığı değişkenleri katılımcıların siber zorbalık puanlarının %19,8'ini açıklamaktadır. Akıllı telefona sahip olma değişkeninin regresyon katsayısı incelendiğinde, siber zorbalık ile negatif ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedeni kategorik bir değişken olarak akıllı telefona sahip olan öğrencilerin 1, sahip olmayan öğrencilerin ise 2 olarak kodlanmış olmasıdır. Buna göre, bu araştırma grubu için akıllı telefona sahip olma durumunun siber zorbalık puanlarını arttırdığı ya da akıllı telefona sahip olmama durumunun siber zorbalık puanlarını azalttığı söylenebilir.

Model 4 olarak adlandırılan eşitlik incelendiğinde, Model 3, Model 2 ve Model 1'de yer alan eşitliğe ek olarak siber zorbalık puanlarının açıklanmasına tek başına %0,6'lık; diğer değişkenlerle birlikte %20'lik katkı sağlayan önemli değişkenlerden bir diğerinin de genel aile işlevleri düzeyleri olduğu anlaşılmaktadır. Genel aile işlevleri düzeylerinin beta katsayısı incelendiğinde

siber zorbalık değişkeni ile negatif ilişki içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, bu araştırma grubunda yer alan ortaokul öğrencilerinin genel aile işlevleri puanları arttıkça siber zorbalık puanlarının azalacağı söylenebilir.

4.7 Ortaokul Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Puanlarının Araştırmada Ele Alınan Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin siber mağduriyet puanlarının İnternet bağımlılığı, genel aile işlevleri, İnternet kullanım durum ve amaçları, sosyal medya kullanım durumları ve ebeveynlerin sosyal medya kullanım durumları gibi değişkenler tarafından yordama düzeyini belirlemek adına aşamalı doğrusal çok değişkenli regresyon analizi tekniği kullanılmış ve analiz sonuçları Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22

Siber Mağduriyet Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	R	R ²	Uyarlanm ış R ²	Standart Hata	B	T
1	(Sabit) İB	.345	.11	.117	4.186	.345	8.308**
2	(Sabit) İB	.380	.14	.141	4.128	.267	5.875**
	GAİ					-.178	-3.917**
3	(Sabit) İB	.400	.16	.155	4.095	.259	5.719**
	GAİ					-.174	-3.857**
	ASMK					-.124	-3.035*
4	(Sabit) İB	.410	.16	.161	4.080	.251	5.551**
	GAİ					-.179	-3.975**
	ASMK					-.110	-2.667*
	ATK					-.091	-2.222*

p<.05*, p<.01**

İB: İnternet Bağımlılığı, GAİ: Genel Aile İşlevleri, ASMK: Anne Sosyal Medya Kullanım Durumu, ATK: Akıllı Telefona Sahip Olma Durumu,

Tablo 22 incelendiğinde ilk modelin, öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin en önemli yordayıcısının İnternet bağımlılığı değişkeni olduğu görülmektedir. Model 1 olarak adlandırılan bu eşitliğe dayalı olarak İnternet

bağımlılığı değişkeninin tek başına, katılımcıların siber mağduriyet düzeylerindeki değişkenliğin %11'ini açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayısı incelendiğinde, İnternet bağımlılığı ile siber mağduriyet arasında pozitif ilişkilerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum öğrencilerin İnternet bağımlılığı düzeyleri arttıkça siber mağduriyet puanlarının da artacağını ifade etmektedir.

Öğrencilerin siber mağduriyetlerini yordayan İnternet bağımlılığı değişkenine ek olarak devreye giren bir diğer önemli değişken de genel aile işlevleridir. Öğrencilerin genel aile işlevleri düzeyleri, İnternet bağımlılığı değişkeni ile birlikte siber mağduriyet puanlarındaki varyansın toplamda % 14'ünü açıklamaktadır. Siber mağduriyetin açıklanmasına %3'lük katkı sağlayan genel aile işlevleri ile siber zorbalık arasındaki ilişkiyi veren beta katsayısı incelendiğinde, aradaki ilişkinin negatif yönde olduğu gözlenmektedir. Buna göre, öğrencilerin genel aile işlevleri düzeyleri arttıkça siber mağduriyet puanlarının azalacağı söylenebilir.

Tablo 22 incelendiğinde Model 3'te ilk iki modeldeki değişkenlere ek olarak öğrencilerin siber mağduriyet puanlarındaki değişkenliğin açıklanmasına %2'lik katkı sağlayan anne sosyal medya kullanım durumu değişkeninin devreye girdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda anne sosyal medya kullanım durumu, genel aile işlevleri ve İnternet bağımlılığı değişkenleri katılımcıların siber mağduriyet puanlarının %16'sını açıklamaktadır. Anne sosyal medya kullanma durumu değişkeninin regresyon katsayısı incelendiğinde, siber mağduriyet ile negatif ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedeni kategorik bir değişken olarak annesi sosyal medya kullanan öğrencilerin 1, kullanmayan öğrencilerin ise 2 olarak kodlanmış olmasıdır. Buna göre, bu araştırma grubu için anne sosyal medya kullanma durumunun siber mağduriyet puanlarını arttırdığı ya da anne sosyal medya kullanmama durumunun siber mağduriyet puanlarını azalttığı söylenebilir.

Model 4 olarak adlandırılan eşitlik incelendiğinde, Model 3, Model 2 ve Model 1’de yer alan eşitliğe ek olarak siber mağduriyet puanlarının açıklanmasına tek başına %0,8’lik; diğer değişkenlerle birlikte %16,8’lik katkı sağlayan önemli değişkenlerden bir diğeri de akıllı telefona sahip olma durumudur. Akıllı telefona sahip olma değişkeninin regresyon katsayısı incelendiğinde, siber mağduriyet ile negatif ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedeni kategorik bir değişken olarak akıllı telefona sahip olan öğrencilerin 1, sahip olmayan öğrencilerin ise 2 olarak kodlanmış olmasıdır. Buna göre, bu araştırma grubu için akıllı telefona sahip olma durumunun siber mağduriyet puanlarını arttırdığı ya da akıllı telefona sahip olmama durumunun siber mağduriyet puanlarını azalttığı söylenebilir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ebeveynlerin birliktelik durumu, akıllı telefona ve akıllı telefonda İnternet paketine sahip olma, günlük İnternet kullanım süresine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına, öğrencilerin ve ebeveynlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları, sosyal medya kullanım amaçları, İnternet bağımlılığı, genel aile işlevleri arasındaki ilişkinin yordanmasına yönelik bulgular, alan yazın doğrultusunda tartışılmış ve bu doğrultuda yorumlara yer verilmiştir.

5.1 Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Kardeş Sayısı

Erkek öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının, kız öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçları yazında yer alan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir(Aksaray, 2011; Arıca ve ark., 2008; Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Barlett ve Coyne , 2014; Barlett, Gentile , Chng , Li ve Chamberlin, 2018; Eroğlu, 2014; Kocatürk, 2014; Peker, 2015; Peker, Eroğlu ve Ada, 2012; Süslü-Pekşen ve Oktay, 2018; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Erdur-Baker, 2010; Serin, 2012;Özer, 2016).

Siber zorbalığın cinsiyete göre neden farklılaştığını anlayabilmek için geleneksel zorbalıkla ilgili yapılan çalışmaları gözden geçirmek yararlı olabilir. Akgül (2018) siber zorbalığın geleneksel zorbalığın dolaylı bir türü olduğunu ve cinsiyetin bu çerçevede değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Zorbalık davranışının cinsiyete göre farklılaştığını saptayan Gökkaya ve Tekinsav Sütücü (2018), kız ve erkek öğrencilerin öfkeyi ifade etme biçimi,

duyguyu tanıma ve ifade etme becerilerinin, zorbalıkla ilgili cinsiyet farklılıklarını açıklayabileceğini ifade etmiştir. Aynı zamanda erkek öğrencilerin çevrimiçi ve çevrimdışı ortamlarda daha fazla risk aldığı, erkeklerin problemlili İnternet kullanımına daha yatkın olması, kızların İnternet kullanımında daha dikkatli, risk almak konusunda daha hassas davranmaları da (Erdur-Baker, 2010; Türkoğlu, 2013) siber zorbalıkta ki bu cinsiyet farkına sebep olabilir.

Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşantıları sınıf düzeylerine göre farklılık göstermemektedir. Bu bulgu alan yazındaki araştırma (Burnukara, 2009; Özdemir ve Akar, 2011; Özer, 2016) sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Bununla birlikte ortaokul öğrencilerinin siber mağduriyet yaşantıları sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir. Sekizinci sınıf öğrencilerinin altıncı sınıf öğrencilerine göre siber mağduriyet yaşantılarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Üst sınıflardaki öğrencilerin alt sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla mağdur olduğu yönünde elde edilen araştırma sonucu daha önce yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Burnukara, 2009; Campbell, 2005; Kowalski ve Limber, 2007; Özbay, 2013).

Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşantıları sınıf düzeylerine göre farklılık göstermemesine rağmen 8. sınıf öğrencilerinin en yüksek siber zorbalık düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre 8. sınıf öğrencilerinin uyguladıkları siber zorbalıkla kendi sınıf düzeyindeki arkadaşlarını mağdur ettiği söylenebilir. Ortaya çıkan bu sonucu anlayabilmek için katılımcıların içinde bulundukları gelişim dönemi özelliklerini anlamakta yarar vardır.

Araştırmaya katılan öğrenciler 12-15 yaş aralığındadır. Ön ergenlik dönemine denk gelen 15 yaş civarında ve yaş büyüdükçe siber mağduriyet deneyimi artmaktadır (Akgül, 2018; Özbay, 2013). 8. Sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu 14-15 yaşındadır. Bununla birlikte sosyal medya üyeliklerinde 13 yaş alt sınır olarak kabul edilmektedir ve 13-16 yaş aralığında sosyal medya

üyeliğinin yüksek oranda (%77) olduğu, 8.sınıf ve lise öğrencilerin büyük bir kısmının (%91,9) en az bir yıldır sosyal medya üyesi olduğu ifade edilmektedir (Argın, 2013; Ulusoy ve Bostancı, 2014). 6. sınıf ve 8. sınıf arasındaki 2 yıllık zaman dilimi dikkate alındığında 8. sınıf öğrencilerinin çevrimiçi ve çevrimdışı dünyada daha deneyimli olduğu, olumlu ve olumsuz etkileri daha erken tecrübe ettiği söylenebilir.

Çocukların olumsuz yaşantılara istemeden maruz kaldığı, dolayısıyla, farkındalıklarının az olduğu; olaylara gerçekçi ve eleştirel bakamadıkları bilinmektedir (Ulusoy ve Bostancı, 2014). Daha küçük yaştaki 6.sınıf öğrencilerinin, daha çok ev ortamında çevrimiçi olduğu, aileleri tarafından daha çok korunduğu ve takip edildiği saptanmıştır (Akgül, 2018; Okumuş ve Parlar, 2018). Bu bağlamda yaşı büyük olan 8. sınıf öğrencilerinin daha fazla siber zorbalık uygulayıp siber mağduriyet yaşantılarının yaşı daha küçük olan 6. sınıf öğrencilerinden daha fazla olması bulgusu oldukça anlşıdır.

Kardeş sayısının, siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısına etki etmediği tespit edilmiştir. Bu sonuç ortaokul öğrencileri ile yürütölen araştırma (Özer, 2016) sonucu ile benzerlik göstermektedir.

5.2İnternet, Sosyal Medya ve Akıllı Telefon Kullanım Alışkanlıkları

Elde edilen sonuçlara göre, akıllı telefona sahip öğrencilerin, akıllı telefona sahip olmayan öğrencilere göre hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet yaşantılarının daha fazla olduğu; öğrencilerin İnterneti kullanım amaçlarına göre siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının da farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.İnterneti sosyal medya ve sohbet amacı ile kullanan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantıları daha fazladır. Alan yazındaki araştırma sonuçları, bu bulgu ile benzer sonuçlar içermektedir (Eroğlu ve ark., 2015; Patchin ve Hinduja, 2006; Taylan, Aydın, ve Topal, 2017; Tuncer ve Dikmen, 2016).

Ülkemizde, 6-15 yaş grubu çocuğı olan ebeveynlerle 15 ilde yapılan bir araştırma da çocukların %59'unun cep telefonu sahibi olduğu bilinmektedir (GFK ve DigitalTalks, 2018). Yüksek oranda cep telefonuna sahip olan ve

yine yüksek oranda cep telefonundan İnternet erişimi olan öğrencilerin sanal ortamda iletişim düzeylerinin fazla olduğunu saptayan, Öztürk ve ark.(2013), günlük İnternet kullanım süresi ile siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısının pozitif ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. İnternette çok zaman geçiren, bilgi iletişim teknolojilerini yoğun olarak kullanan ve çevrimiçi imkanlara sahip ergenlerin siber zorbalık yaşantılarının fazla olduğu da bilinmektedir (Walware ve Heirman, 2011).

Ergenlik dönemindeki bireyler, genellikle heyecan arayan, korkusuz, riskli davranış kalıpları sergileyen, umursamaz, maceracı, uzun vadede davranışlarının etkisini fark edemeyecek kadar dikkatsiz olarak tanımlanmaktadır (Uysal ve Yılmaz-Bingöl, 2014). Özgürlük ve bağımsızlık duygusu yaratan cep telefonları, bireylerin güvende olduklarını hissettirmekte, bireyleri macera ya da riskli davranışlara yöneltmekte dolayısıyla bireyler risk almaktan çekinmemektedirler (Özaşçılar, 2012). Akıllı telefona sahip ortaokul öğrencilerinin, hem siber zorba hem de siber mağdur olma yaşantılarını deneyimlemelerini, cep telefonuna sahip olmanın yarattığı duygulara ilişkin araştırma bulguları ile açıklamak mümkündür.

Barlett, DeWitt, Maronna ve Johnson, (2018) başkaları ile iletişim kurmanın birincil yöntemi olan sosyal medyanın, olumlu özelliklerinin yanında, bazı kişiler tarafından zarar verme amaçlı kullanıldığını ifade etmişlerdir. Fansher ve Randa (2018), gençlerin sosyal medyayı yeni insanlarla tanışmak amacı ile kullandıklarını, yeni tanıştıkları kişilerle daha ilk günden kendilerini riske atabilecek davranışlar sergilediklerini ve sosyal medyada tanıştıkları kişiler tarafından sözel taciz, siber mağduriyet ve cinsel istismara maruz kaldıklarını bildirmişlerdir.

Öğrencilerin cep telefonları aracılığıyla sosyal medyaya erişim sağladıkları, çeşitli sosyal medya sitelerini kullanan öğrencilerin yarısından fazlasının siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısını deneyimledikleri, bu yaşantıların 3'te 1'inin tehdit içeren, acımasız ve kötü olarak tanımlanan mesajlar aracılığıyla deneyimlendiği bildirilmiştir (Cyber Bullying Statistics Anti-Bullying

Help, Facts, and More., 2018; Costello ve Hawdon, 2018; Pappas, 2015; Patchin ve Hinduja, 2006; Ulusoy ve Bostancı, 2014).

Öğrencilerin bir çoğunun sosyal medya üyesi olduğu, sosyal medya üyesi olmayan öğrencilerin bile, günde bir kez sosyal medyada aktif olduğu ve öğrencilerin genellikle mobil cihazları tercih ettiği belirtilmiştir (Okumuş ve Parlar, 2018). Tüm bu bulgular sosyal medya sitelerini kullanan ortaokul öğrencilerinin mesajlar aracılığıyla siber zorba ve siber mağdur yaşantılarını deneyimledikleri bulgusunu desteklemektedir.

Araştırma sonuçlarından bir diğeri, İnterneti ödev amaçlı kullanan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının, İnterneti ödev amaçlı kullanmayan öğrencilerden daha az olduğu yönündedir. Bilişim teknolojilerini ödev yapmak ve kaynak taramak amacı ile kullanan öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin, bu teknolojiyi oyun oynamak amacı ile kullananlardan daha düşük olduğunu ifade eden araştırma sonucu, bu araştırma sonucunda tespit edilen oyun oynama amacı ile İnternet kullanan öğrencilerin siber zorbalık yaşantısının, ödev amaçlı kullananlardan daha fazla olma bulgusu ile paraleldir (Baytak ve Yıldırım, 2013; Özbay, 2013).

İnterneti oyun oynama, film-dizi izleme amacı ile kullanan öğrencilerin siber zorbalık yaşantılarının diğer amaçlarla kullananlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç çevrimiçi oyun oynama ve film-dizi izlemenin siber zorbalık yaşantısı ile ilişkili olduğunu bildiren araştırma (Taylan, Aydın ve Topal, 2017) sonucu ve özellikle grup etkileşimine dayalı oyunların siber zorbalık için risk oluşturduğunu ifade eden araştırma (Eroğlu ve ark., 2015) bulguları ile tutarlıdır.

Bununla birlikte öğrencilerin siber mağduriyet yaşantıları ile oyun oynama, film-dizi izleme amacı arasında bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuç, dolaylı olarak bazı ergenlerin sadece diğer bireylere zorbalık yapmak amacı ile çevrimiçi oyunları tercih etmeleri ile (Eroğlu ve ark., 2015) açıklanabilir. İnternette oyun oynama amacından çok kasıtlı olarak siber zorbalık yapma amacını benimseyen bir ergene karşı, amacı İnternette sadece oyun

oynamak ve eğlenmek olan bir ergenin, istemeden siber zorbalığa maruz kalmasına siber zorbalık farkındalığının olmaması, zorbalığı görmezden gelmesi neden olabilir(Dosometime.org A global movement for good, 2018; Ulusoy ve Bostancı, 2014).

Öğrencilerin siber mağduriyet yaşantılarının akıllı telefonunda İnternet paketine sahip olma değişkenine göre de farklılaşmadığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerin telefon mesajı yoluyla, bilinmeyen numaradan aranıp kötü muameleye maruz kalmaları ya da bilgisayar üzerinden sosyal medya hesaplarına ulaşmasından kaynaklanıyor olabilir. İleride yapılacak araştırmaların bu durumları tespit edecek şekilde tasarlanması yararlı olabilir.

İnstagram ve Youtube kullanan ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç dünyada 700+ milyon üyesi bulunan (Barlett, ve ark.2018) İnstagram'ın ülkemizde gençler arasında yüksek oranda (%68) kullanılması (GFK ve DigitalTalks, 2018) ile açıklanabilir. Fotoğraf, video paylaşmak, mesajlaşmak amacı ile kullanılan İnstagram paylaşımlarının altına yorum yapılabilmektedir.

Gençlerin büyük bir kısmı sosyal medyayı yeni insanlarla tanışmak amacı ile de kullanmaktadır (Fansher ve Randa, 2018). Gerek arkadaşları gerekse yeni tanıştıkları ya da tanımadıkları kişiler, (Cyber Bullying Statistics Anti-Bullying Help, Facts, and More., 2018) ergenlerin paylaşımlarına yönelik, küfürlü, acı verici, tehdit içeren, utandıran kısaca rahatsız edici (Patchin ve Hinduja, 2006) yorumlar yapabilirler.

Sosyal etkileşim örüntüleri daha güçlü olan İnstagram kullanıcısı (Blight, Ruppel ve Schoenbeauer, 2017) ergenlerin onaylanma ihtiyacı (Stapleton, Luiz ve Chatwin, 2017) ve depresif duygudurumları ile İnstagram kullanımının ilişkili olması(Frison ve Eggermont, 2017), İnstagram da fotoğraf, video paylaşmanın daha yüksek yalnızlıkla ilişkili olması (Yang, 2016) bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir. İnstagramın incitici yorumlar yapmak, söylentiler yaymak ve sözlü/yazılı zorbalık yapmak için kullanılması duygusal yaralar bırakabilir(Cyber Bullying Statistics Anti-Bullying Help,

Facts, and More., 2018). Buradan hareketle Instagramda yapılan rahatsız edici yorumlar, ergene onaylanmadığını düşündürebilir, değersizlik hissettirebilir. Bu bulgular ortaokul öğrencilerinin Instagramdaki siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının fazla olmasını açıklayabilir.

Youtube kullanmanın ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısını artırdığı tespit edilmiştir. Ülkemizde gençler tarafından en çok kullanılan platformlar arasında 3. sırada yer alan (GFK ve DigitalTalks, 2018) Youtube, genellikle film-dizi izlemek ve video paylaşmak amacı ile tercih edilen bir sosyal medya platformudur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç Film-dizi izlemek amacıyla sosyal medya kullananların daha fazla siber zorbalık yapması (Taylan, Aydın ve Topal, 2017) ile paralel bir bulgudur. Aynı zamanda paylaşımların altına yorum yapma imkânı da bulunan Youtube kullanıcılarının siber mağdur olma bulgusu da, öğrencilerin paylaşımlarının altına yapılacak rahatsız edici yorumlarla açıklanabilir. Bu sonucu anlayabilmek için gençlerin ergenlik dönemi özelliklerine bakmak da yarar olacaktır. Köknel (1998), bedenlerinde değişimi yoğun olarak 13-15 yaş aralığında yaşayan öğrencilerin çirkinleştiklerini düşünerek, fiziksel görünüşleri ile ilgili kaygılandıklarını ifade etmiştir. Beden algısı ile ilgili kaygı hisseden, buna bağlı olarak benlik saygısında düşme yaşayan (Gökkaya, 2015) Youtube kullanıcısı öğrencilerin siber mağduriyet yaşantılarının, tehdit içeren, küfürlü, kaba, acı veren, utandıran (Cyber Bullying Statistics Anti-Bullying Help, Facts, and More., 2018; Patchin ve Hinduja, 2006) özetle rahatsız edici yorumlardan kaynaklandığı söylenebilir.

İnterneti müzik dinlemek amacı ile kullanmanın siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısına etki etmediği tespit edilmiştir. İnsan hayatında duyguların ifade edilmesi, paylaşılması gibi bir çok açıdan etkili olduğu düşünülen müzik dinlemenin ergenlerin hayatında da oldukça önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Ülkemizde yapılan bir araştırmada müzikle uğraşmanın ergenlerin kişilik gelişiminde önemli bir yeri olduğu, ergenlerin dinlediği müzik türlerine göre davranış örüntüleri geliştirdiği, bu davranışların cinsiyete göre farklılık gösterdiği ifade edilmiştir (Artemiz, 2009). Artemiz (2009) ergenlik döneminde pop müzik dinleyen öğrencilerin daha uyumlu olduğu, klasik batı,

sanat ve halk müziği dinleyenlerin kurallara önem verdiği, rock müzik dinleyen öğrencilerin değişiklikten hoşlandığı, arabesk müzik dinleyenlerinse ilgi beklentisi içinde olduğunu ifade etmiştir. Alan yazında konuyla ilgili çok fazla çalışma bulunmamakla birlikte Artemiz'in (2009) araştırma bulgusu bu araştırmanın bulgusunu dolaylı olarak açıklamaktadır.

Alan yazında siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısı ile pozitif ilişkili olduğu belirtilen sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve sosyal medya türlerini kapsayan çalışmaların (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Erdur-Baker, 2010; Kowalski ve Limber, 2007; Patchin ve Hinduja, 2006; Özbay, 2013; Taylan, Aydın ve Topal, 2017) yapıldığı yıllara göre farklı sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu farklılığın iletişim teknolojilerinde hızla artan gelişmeler, sosyal paylaşım sitelerine hemen her gün yenilerinin eklenmesi ve sosyal paylaşım sitelerinin kullanıcılarına, dolayısı ile potansiyel kullanıcısı olan gençlere sunduğu birbirinden farklı ve ilginç özelliklerden kaynaklandığı söylenebilir.

Siber zorbalık ve siber mağduriyetin ölçülmesi amacı ile kullanılan ölçeklerin gözden geçirilerek, Facebook, Messenger, sohbet odası gibi özel teknolojik terimlerden arındırılması ve yenilenmesi hızla gelişen teknolojinin, dolayısı ile artarak değişen sosyal medya sitelerinin etkisi ile olmuştur (Topçu, 2014). İnternetin kullanım amaçlarına göre siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantıları arasındaki sonuçlar yukarıdaki bilgiler doğrultusunda da tutarlılık göstermektedir.

5.3. Ebeveyn Birlikteliği, Ebeveyn Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İşlevleri

Ebeveynleri boşanmış olan öğrencilerin siber zorbalık yaşantılarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Alan yazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Låftman, Modin ve Östberg, (2013) biyolojik ebeveynlerinin ikisi ile birlikte yaşamayan öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet veya siber zorbalık yaşantısına sahip olduğunu ifade etmiştir. Maddi-manevi birçok koşula bağlı olarak tek ebeveynli aileler karmaşa ve stres yaşamaktadır (Gladding, 2012). Bu ailelerde büyüyen çocukların sorunlu

davranışları (Griffin vd. 2010) ile ailedeki stres faktörleri de siber zorbalık davranışlarını etkilemektedir (Baykal, 2016). Parçalanmış aileye sahip olan öğrencilerin sözel, fiziksel, toplam saldırganlık ve öfke puanlarının yüksek olması (Sezer-Efe ve Erdem, 2013), saldırganlık davranışı ile siber zorbalığın pozitif ilişkili olması (Peker, 2015) tek ebeveynli öğrencilerin siber zorbalık yaşantılarının fazla olmasını açıklayabilir. Ebeveynleri boşanmış öğrencilerin daha fazla siber zorbalık yaşantısına sahip olma bulgusu alan yazındaki bu sonuçlara başvurularak açıklanabilir.

Ebeveyn birliktelik durumunun siber mağduriyet yaşantısı üzerinde etkisi görülmemiştir. Bu bulgu ebeveynlerin birliktelik durumu ile ergenlerin siber mağduriyet yaşantısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ifade eden araştırma (Akca ve Sayımer, 2017; Taiariol, 2010) bulgusu ile paralellik göstermektedir.

Annesi sosyal medya kullanan ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucu anlayabilmek için annenin aile içindeki konumunu ele almak yararlı olabilir. Çocuklarının sosyal medya kullanımını daha çok takip eden (Hopper-losenicky, 2010) ve genellikle ailenin işleyişinden sorumlu olan aile üyesi annedir (Gladding, 2012). Okumuş ve Parlar (2018), çocukların teknoloji ile neredeyse yürümeye başlamadan tanıştığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda anne ile daha çok zaman geçirdikleri, annenin bakımına ve korumasına ihtiyaç duydukları bir dönemde teknoloji ile tanışan çocukların çevrimiçi ve çevrimdışı davranışlarını etkileyen ebeveynin anne olması kaçınılmazdır.

Katılımcıların çoğunu (%67) annelerin oluşturduğu bir araştırmada, ebeveynlerin %91'inin sosyal medya kullandığı, çocukların %43'ünün İnternette 1-3 saat geçirdiği, % 57'sinin İnternete evde bağlandığı, %55'inin çocuklarının sosyal medya kullanımını olumlu karşıladığı ve %73'ünün sosyal medyayı yanlış kullanması halinde ceza vermediği ve %52'sinin de kısıtlamadığı bildirilmiştir (Ulusoy ve Bostancı, 2014). Ebeveynlerin sınır koymakta güçlük yaşaması nedeni ile çocuklar sıklıkla davranış problemleri yaşarlar (Gladding, 2012). Çocukları İnternetteyken kendi işleri ile uğraştığını

belirten ebeveynlerin oranı oldukça yüksek (%48) ve düşündürücü bulunmuştur (Okumuş ve Parlar, 2018). Alan yazındaki bu sonuçlar annenin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısını etkilediği yönündeki bulguyu anlaşılabilir kılmaktadır.

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının babaların sosyal medya kullanımına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Eroğlu ve ark., (2015), babanın İnternet kullanım becerisine ilişkin algı ile çocukların siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantıları arasında herhangi bir ilişki bulunmadığını ifade etmiştir. Özdemir (2015) ise babaları ile kurdukları iletişimin çocukların siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantısını azalttığını belirtmiştir.

Tek ebeveynli ailelerde çocukların %85 ila % 90'ı anneleri ile yaşamakta, ebeveynlerinin sınır koymadaki yetersizlikleri nedeni ile birçoğunda duygusal ve davranışsal problemler bulunmaktadır (Gladding, 2012). Buradan hareketle annelere göre daha otoriter ve sınır koyucu ebeveyn (Özdemir, 2009)olarak kabul edilen babalar, medeni durumlarından bağımsız olarak, çocuklarıyla daha çok zaman geçirirlerse, etkili iletişim kurabilirlerse, gereken ilgiyi gösterirlerse (Özdemir,2015) siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının, önlenmesinde ve azalmasında çocukları için etkin ebeveyn olabilecekleri söylenebilir.

Genel aile işlevleri artan öğrencilerin İnternet bağımlılıklarının dolayısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının da azalacağı tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürdeki (Aksaray, 2011; Arseneault, Bowes ve Shakoor, 2010; Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Cenkseven Önder ve Yurtal, 2008 ; Ekşi, 2012; Hopper-losenicky, 2010; Taiariol, 2010) bulgularla benzerlik göstermektedir.

Ailelerin çeşitli fiziksel, ekonomik, sosyal ve duygusal işlevleri ve ihtiyaçları vardır (Gladding, 2012).Ailenin birliği, tüm aile üyelerine istikrar, koruma-kollama gibi işlevler sunar ve üyelerin gelişimini destekler(Gladding, 2012).Genel işlevleri sağlıklı olan aile üyeleri; birlikte olmaktan zevk alır,

birbirlerine cesaret verir ve birbirlerini destekler. Açık iletişim halinde, birbirine yakın ama bağımsızdır. Özel ilgilerine ve kişisel farklılıklarına saygılı, birbirlerine değer verir, çözüme odaklı, esnek, iş bitirici tavır sergilerler. Fonksiyonel ailelerde katı kurallar yerine yeni deneyimlerin, karşılıklı paylaşımın ön planda olduğu, aşırı kontrol, otorite ve üstünlükten uzak bir etkileşim mevcuttur (Işıloğlu, 2006).

Ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirmesi kişilerin sağlıklı bireyler olmalarında da etkilidir. Ruhsal yönden daha sağlıklı bireyler sağlıklı ailelerden gelen bireylerdir (Işıloğlu, 2006). Ailelerin işlevlerini yerine getiriyor olmalarının etkisi ve katkısı ile bu ailelerde büyüyen çocukların, olaylara pozitif yaklaşan, dışa dönük, endişeli ve şüpheli davranmayan, çevreleri ile iyi ilişkiler kuran ve geleceğe yönelik olumlu beklentilere sahip bireyler olacağı ifade edilebilir.

Aile içi ilişkiler, teknolojik gelişmelerden (Aktan ve Kayış, 2018), ev ortamında mobil iletişim araçların yoğun kullanılmasından (Okumuş ve Parlar, 2018) etkilenmektedir. Ebeveynlerden uzaklaşma ve psikolojik ayrışmanın ergenlerde içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını da beraberinde getirdiği ifade edilmiştir (Özdemir, 2009). Öğrencilerin, kendilerine sunulan imkanları kaybetme korkusu, aileleri tarafından kısıtlanacakları düşüncesi (Baykal, 2016) ile siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarını aileleri ile paylaşmadıkları saptanmıştır (Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Eroğlu, 2014). Ergenin anne ve babası ile ilişkisi, iletişim tarzı, ebeveynlerinin ergeni izlemesi (Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Eroğlu, 2014), önlemler alması, riskler konusunda bilgilendirmesi (Özdemir, 2015), onun çevrimiçi ve çevrimdışı olumsuz etkilerden ve sonuçlardan korunmasını sağlamaktadır.

Uluslararası bir araştırma şirketinin (IPSOS),2011-2018 yılları arasında, 28 ülkede ebeveynlerle yürüttüğü çalışmada, siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilgili çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın yapıldığı ülkelerden biri olan Türkiye’de,ailelerin verdiği bilgiler doğrultusunda,çocukların siber mağduriyet yaşantılarının yıllara göre

arttığı ve bu oranların 2011 yılında %5, 2016 yılında %14, 2018 yılında %20 (Cook, 2018) olduğu görülmektedir. Ülkemizde, yapılan bir diğer araştırmada elde edilen bulgulara göre, ailelerin %42'si çocuklarının sosyal medyayı ödev yapmak, %85'i arkadaşları ile iletişim kurmak, %64'ü fotoğraf ve video paylaşmak, %66'sı video izlemek, %56'sı da oyun amacı ile kullandığını bildirmişlerdir (GFK ve DigitalTalks, 2018). Tüm bu veriler dikkate alındığında ebeveynlerin medeni durumları, sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve ailelerin sağlıklı işlevlere sahip olmasının, siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarına etkisinin oldukça önem arz ettiği söylenebilir.

5. 4. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyeti Yordayan Değişkenler

Elde edilen sonuçlara göre, İnternet bağımlılığı, genel aile işlevleri, akıllı telefon sahibi olma değişkenleri siber zorbalık ve mağduriyeti yordarken, İnternetin oyun amaçlı kullanımı siber zorbalığı, annenin sosyal medya kullanımı ise siber mağduriyeti yordamaktadır.

Bu sonuçlara göre, öğrencilerin İnternet bağımlılık düzeylerinin artmasıyla siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının artacağı ve siber zorbalık yaşantılarının artmasına paralel olarak siber mağduriyet yaşantılarının artacağı da tespit edilmiştir. Bu bulgu siber zorbalık ve siber mağduriyet ile İnternet bağımlılığı faktörünün ilişkili olduğunu ifade eden (Ekşi, 2012; Özel, 2013) ve siber zorbalık yaşantısının artması ile siber mağduriyet yaşantısının arttığını ifade eden araştırma (Bingöl ve Tanrıkulu, 2014; Özdemir S. , 2015) bulguları ile uyumludur. Alan yazında İnternet kullanımının artması ile siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının arttığını gösteren araştırmalar da (Arıcak ve ark., 2008; Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Burnukara, 2009; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Topçu, 2008) bu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin büyük bir kısmı her gün ve gün içerisinde ortalama 1 ila 3 saat İnternet kullanmakta (Ulusoy ve Bostancı, 2014), günlük üç saat ve üzeri İnternet kullanımı olan erkeklerin de siber mağdur olma olasılığı dört kat artmaktadır (Roland, 2002). Erkek öğrencilerin İnternet bağımlılığı siber zorba, siber mağdur ve siber zorba/mağdur olma olasılığını arttırırken

(Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Peker ve Eroğlu, 2010) siber zorbalık ve siber mağduriyetin en önemli yordayıcısının riskli İnternet davranışları (Eroğlu, 2011) olduğu bilinmektedir. Ulusoy ve Bostancı (2014), sosyal medya kullanımının İnternet kullanım süresini artırdığını, bu durumun zamanla İnternet bağımlılığına dönüşebileceğini ifade etmişlerdir.

Her geçen gün değişen ve gelişen sosyal paylaşım sitelerinin sunduğu özellikler, gençlerin yıllar içinde farklı sosyal medya sitelerini tercih etmelerine sebep olabilir. Çocukların gün içerisinde en çok cep telefonlarını kullanarak, çevrim içi oldukları ve İnterneti oyun amaçlı kullanan öğrencilerin siber zorbalık yaşantılarının daha yüksek olduğu da bilinmektedir (Eroğlu ve ark., 2015; Okumuş ve Parlar, 2018, Ulusoy ve Bostancı, 2014).

Ebeveynler, çocuklarına gün içerisinde her an ulaşabilmek ve güvenliklerinden emin olmak niyeti ile aldıkları, İnternet erişimli akıllı cep telefonlarını, günün her saati her yerde kullanma imkânını da sunmuşlardır (Okumuş ve Parlar, 2018, Ulusoy ve Bostancı, 2014). Çocuklar İnternet erişimli akıllı cep telefonlarını kullanarak, ebeveynlerinin yeterli denetimi ve gözetimi olmadan her an ulaşabildikleri İnternet ve farklı sosyal medya siteleri üzerinden, yeni şeyler öğrenmek, bilgiye ulaşabilmek gibi olumlu deneyimleri yaşarken, siber zorbalık ve siber mağduriyet gibi olumsuz yaşantıları da deneyimlemektedirler (Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2018; Özer, 2013).

Anneler sosyal medyada çok fazla zaman geçiriyorsa, çocuklarına gereken ilgiyi gösteremeyebilir, etkili iletişim kuramayabilir, onları takip edemeyebilir ve sınır koymada zorluk yaşayabilirler (Gladding, 2012; Okumuş ve Parlar, 2018; Özer, 2013; Ulusoy ve Bostancı, 2014). Annelerin çocukları ile daha az zaman geçirmesi, yeterli ilgiyi göstermemesi, çocukların da denetimden uzak zamanlarını sosyal paylaşım sitelerinde ve oyun oynayarak geçirmesi siber mağduriyet yaşantılarını açıklayabilir (Özer, 2013).

Çocukların İnternet bağımlılık düzeylerini ilgisiz ebeveyn tutumu (Okumuş ve Parlar, 2018), siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarını, ihmal

ve tavizkar ebeveyn tutumunun etkilediği (Ayas ve Horzum, 2013) bilinmektedir.

Alan yazındaki bu bilgiler, İnternet bağımlılığı arttıkça,siber zorbalık yaşıntısının vesiber mağduriyet yaşıntısının arttığı bulgusunu desteklemektedir. Bu çerçevede, aile işlevselliği artan öğrencilerde, İnternet bağımlılığı,siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşıntısının azalacağına yönelik araştırma bulgusu da desteklenmektedir.

6. BÖLÜM

SONUÇ

Sonuç olarak; genel aile işlevleri zayıf olan, akıllı telefonsahibi, İnterneti oyun amaçlı kullanan ortaokul öğrencilerinin, İnternet bağımlılığının dolayısıyla siber zorbalık yaşantısının artacağı, bununla birlikte akıllı telefon kullanmayan, annesi sosyal medya üyesi olmayan ortaokul öğrencilerinin genel aile işlevleri arttıkça İnternet bağımlılıklarının dolayısıyla siber mağduriyet yaşantılarının da azalacağı söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde: Siber zorbalık açısından potansiyel risk grubunu; genel aile işlevleri zayıf, tek ebeveynli, annesi sosyal medya kullanan, İnternet paketi olan akıllı telefona sahip, İnterneti oyun oynamak, film-dizi izlemek, sosyal medyayı takip etmek ve mesajlaşmak amacı ile kullanan, Instagram ve Youtube kullanıcısı, gün içerisinde fazla İnternet kullanan erkek öğrenciler oluştururken, siber mağduriyet açısından potansiyel risk grubunu ise; genel aile işlevleri zayıf, annesi sosyal medya kullanan, akıllı telefona sahip, 8. sınıfa devam eden, İnterneti sosyal medya ve mesajlaşmak amacı ile kullanan, Instagram ve Youtube kullanıcısı, gün içerisinde fazla İnternet kullanan erkek öğrencilerin oluşturduğu söylenebilir.

Çocuklar sahip oldukları cep telefonları ve İnternet aracılığıyla, her an her yerde, üye olmadan ya da üye oldukları sosyal medya sitelerinde, siber dünyada, aktif olmakta, etkileşimde bulunmakta, film-dizi izlemekte, oyun oynamakta, ödev, araştırma ve paylaşımlar yapmaktadırlar. Sohbet etmek, zaman geçirmek, eğlenmek, yalnız kalmamak gibi düşüncelerle dâhil

oldukları çevrimiçi dünyada, olumlu birçok deneyimin yanında, siber zorbalık ve siber mağduriyet gibi olumsuz yaşantıları da deneyimlemektedirler.

Aralarında fikirbirliği sağlayabilen, sıkıntılı bir süreçte birbirine destek olabilen, üzüntülerini birbiri ile paylaşmaktan korku ve endişelerini tartışmaktan çekinmeyen, duygularını açıkça ifade edebilen, birbiri ile iyi geçinen, çözüme odaklı kararlar alabilen ve birbirine güvenebilen, hoşgörülü ailelerde yaşayan ortaokul öğrencilerinin ve ebeveynlerinin bilinçli İnternet kullanımlarının etkisi ile İnternet bağımlılıklarının, dolayısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının da azalacağı söylenebilir.

6.1. Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantıları, öğrencilerle ve ebeveynleriyle ilişkili bazı değişkenler çerçevesinde, İnternet bağımlılığı, aile işlevleri ve İnternet kullanım durumları ve amaçlarına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde, ailelere, çocuklarla çalışan eğitim ve ruh sağlığı profesyonellerine, konuyla ilgili araştırma yapmayı amaçlayan kişi, kurum ve kuruluşlara yönelik öneriler aşağıda paylaşılmıştır.

6.1.1. Ailelere ve Profesyonellere Öneriler

Elde edilen bulgular doğrultusunda, sağlıklı aile işlevlerine sahip çocukların daha kontrollü, daha bilinçli ve güveniçinde İnternet kullanabileceği, bilinçli İnternet kullanıcısı, bilinçli bir sosyal medya üyesi olacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda ailelerin, teknolojik gelişmeler konusunda bilgi sahibi olması, bilinçli İnternet kullanımı ve sosyal medya takibi hakkında profesyoneller tarafından bilgilendirilmesi, ailelerin özellikle siber zorbalık ve siber mağduriyet hakkında, profesyoneller tarafından düzenlenecek eğitimlere katılmaları, ailelerin konuyla ilgili farkındalıklarını artıracak bilgilendirme toplantıları ve grup çalışmalarına dahil edilmesi önerilir.

Ailelere yönelik düzenlenecek eğitimlerde, çocukların gelişim dönemleri, gelişim dönemlerindeki ihtiyaçlar-riskler, etkili anne-baba tutumları ve etkili

iletişim becerileri konularına öncelikli değinilmesi, küçük yaş gruplarından itibaren çocuklara kişisel sınırlarını koruma, bilgi iletişim teknolojilerini bilinçli kullanma, çevrimiçi-çevrimdışı riskler konusunda eğitimler verilmesi, tüm aile üyelerinin katılacağı, ebeveyn- çocuk ilişkileri, çevrimiçi-çevrimdışı riskler gibi konularda, yaşantı grupları oluşturulması, yapılandırılmış grup çalışmaları yapılması önerilir.

Ruh sağlığı çalışanlarının kendilerine başvuran aile ve çocuklarla çalışırken, siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarını göz ardı etmemeleri, bu yaşantılar nedeni ile çocukların yaşayabileceği depresyon, kendilerine ve başkalarına zarar verme, intihar girişimleri konusunda daha hassas ve dikkatli olmaları;

Eğitimcilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet konusunda bilgilendirilmesi, hizmetiçi eğitim çalışmalarına katılmaları, günün büyük bir kısmını birlikte geçirdikleri çocukların yaşayabileceği çevrimiçi-çevrimdışı zorbalık olaylarında hassas ve dikkatli olmaları önerilir.

Müzik dinleyen ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının olmadığı bulgusu dikkate alındığında, öğrencilerin aileleri ve eğitimciler tarafından, siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilgili, önleyici çalışmalarda, başetme becerilerini geliştirme doğrultusunda müzikle ilgili uğraşlara yönlendirilmesi, konuyla ilgili profesyonellerle işbirliği yapılması önerilir.

Ailelerde, çocuklarda, öğretmenlerde farkındalık yaratmak için, çocukların ve gençlerin sıklıkla takip ettiği, model aldığı sanatçılar, sporcular, sosyal medyada tanınmış ve popüler olan kişilerin dâhil edildiği, söyleşiler, okul etkinlikleri, çevrimiçi çevrimdışı aktiviteler, reklam spotları, diziler vb. etkinlikler düzenlenebilir.

Yaşadığımız toplumda farkındalık, duyarlılık oluşturmak için bilimsel çalışmalardan elde edilecek bulguları içeren ve önlemler almaya yönelik kamu spotları oluşturulabilir, broşürler hazırlanabilir, ebeveynlere,

öğretmenlere, ruh sağlığı çalışanlarına, öğrencilere kısaca konuyla ilgili bireylere yönelik, konferans, seminer, panel vb. etkinlikler düzenlenebilir.

Yapılması önerilen çalışmaların katkısı ile çocuklar, ailelerinin hoşgörülü tavrından aldıkları destek ve ailelerine duydukları güvenle, yaşadıkları problemlerin çözüleceğine olan inançla deneyimledikleri çevrimiçi ve çevrimdışı olumsuz yaşantılarını ebeveynleri , öğretmenleri ve ilgili kişilerle paylaşabilir veya çocukların olumsuz yaşantıları deneyimlemeleri önlenir.

6.1.2. Sonraki Araştırmalar İçin Öneriler

Gelecekteki çalışmalar için oldukça yararlı olacağını düşünülen bulgular içeren bu araştırma, ülkemizdeki diğer şehirlere kıyasla, sosyokültürel seviyesi ve boşanma oranı yüksek (TUİK, 2018) olan bir metropoldeki, farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel şartlara sahip, altı, yedi ve sekizinci sınıfta okuyan, 12 ile 15 yaş diliminde bulunan ortaokul öğrencileri ile sınırlıdır. İleride yapılacak çalışmalarda ülkemizin farklı illerinde, farklı eğitim kademelerinde, eğitim öğretime devam eden, farklı yaş grubundaki öğrencilerle çalışılarak yenilenmesi ve Türkiye genelini temsil edecek daha geniş bir örnekleme tekrarlanması önerilir.

Araştırmada kullanılan, 12 yaş alt sınırı ile tüm aile üyelerine uygulanabilen Aile Değerlendirme Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları 1990 yılında yapılmıştır. Bu tarihin üzerinden geçen zaman ve sadece çocuklara uygulanan bir ölçek olmadığı dikkate alındığında araştırmanın sınırlılıkları arasında ele alınabilir. Uygulama esnasında öğrencilerin verdiği geri bildirimler dikkate alındığında, ölçeğin yeniden gözden geçirilmesi, siber zorbalık/siber mağduriyet ve aile işlevleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile ileride yapılacak çalışmalarda ebeveynlerin veya çocuğa bakım veren yetişkinlerinde katılacağı çalışmalar yapılması önerilir.

Araştırmada, ebeveyn medeni durumunun sadece boşanmış ve boşanmamış ebeveyn olarak kategorize edilmesi araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak

ifade edilebilir. Bu doğrultuda ilerideki çalışmalarda ebeveyn medeni durumu ile ilgili kategorilere ebeveynin vefatı kategorisinin eklenmesi önerilir.

Aile birlikteliği ile ilgili değişkenlerin, çocuğun hangi ebeveyni ile yaşadığı, ebeveynlerin yeniden evlenme yolu ile kurdukları aile vb. gibi kategorilerle detaylandırılması önerilir.

Konuyla ilgili ileride yapılacak araştırmalarda, ebeveyn medeni durumuna göre karşılaştırma fırsatı verecek, eşit katılımcıdan oluşan örneklem grubu ile çalışmalar yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Akca, E. B. ve Sayımer, İ. (2017, Aralık 12). Siber Zorbalık Kavramı, Türleri ve İlişkili Olduğu Faktörler: Mevcut Araştırmalar Üzerinden Bir Değerlendirme. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(Özel Sayı-30), 2-20. doi: 10.5824/1309-1581.2017.5.001.x
- Akgül, G. (2018). *Ergenlerde Gelişimsel Değişkenlerin Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet İle İlişkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler, Ankara.
- Aksaray, S. (2011). Siber Zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 405-432. <http://dergipark.gov.tr> adresinden alındı
- Aktan, E. ve Kayış, H. H. (2018). Sosyal Medya Ve Değişim: Bloglar Aracılığıyla Anneliğin Evrimi Üzerine Netnografik Bir Analiz. *Online Academic Journal of Information Technology*, 9(32). doi:10.5824/1309-1581.2018.2.003.x
- Amerikan Psikiyatri Birliği . (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı-DSM-5* (5 b.). (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anlı, G. (2018, May). İnternet Bağımlılığı;Sosyal ve Duygusal Yalnızlık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2). doi:10.21733/ibad
- Argın, F. S. (2013). *Ortaokul Ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi: Çekmeköy Örneği*. Yüksek Lisans, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Bölümü, İstanbul.

- Arıcak, O. T. (2009, Winter). Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students. *Eurasian Journal of Educational Research*(34), 167-184.
- Arseneault, L., Bowes, L. ve Shakoor, S. (2010). Bullying victimization in youths and mental health problems: 'Much ado about nothing'? *Psychological Medicine*(40), 717-729. doi:10.1017/S0033291709991383
- Artemiz, B. (2009). *Ergenlerin farklı müzik türlerine ilişkin ilgileri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Klinik Psikoloji, İstanbul.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı. (2006, Aralık). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* (Cilt II). Ankara: Divan Yayıncılık . 2018 tarihinde Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı web sitesi: <http://www.atam.gov.tr> adresinden alındı
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Azmoude E, T. M. (2016, Sept.). Assessment of family functioning and its relationship to quality of life in diabetic and non-diabetic women. *J Caring Sci*, 5(3), 231-239. doi: 10.15171 / jcs.2016.025
- Baldry, A. C., Sorrentino, A. and Farrington, D. P. (2018). Cyberbullying and cybervictimization versus parental supervision, monitoring and control of adolescents' online activities. *Children and Youth Services Review*. doi:10.1016/j.childyouth.2018.11.058
- Baltaş, A. (1998). Eğitim Başarısını Yükseltmede, Sağlıklı Mutlu İnsanlar Yetiştirmede Ailenin Rolü. *Ana-Baba Okulu* (7 b., s. 161-201). içinde İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Barlett, C., DeWitt, C., Maronna, B. and Johnson, K. (2018, Sep). Social Media Use as a Tool to Facilitate or Reduce Cyberbullying Perpetration: A Review Focusing on Anonymous and Nonanonymous Social Media Platforms. *Violence and Gender*, 5(3). doi:10.1089/vio.2017.0057
- Barlett, C. P., Gentile , D. A., Chng , G., Li, D. and Chamberlin, K. (2018, September). Social Media Use and Cyberbullying Perpetration: A Longitudinal Analysis. *Violence and Gender*, 5(3). doi:10.1089/vio.2017.0047
- Barlett, C. and Coyne , S. M. (2014, Sep-Oct). A meta-analysis of sex differences in cyber-bullying behavior: The moderating role of age. *Aggress Behavior.*, 40(5), 474-88. doi:doi: 10.1002/ab.21555
- Baykal, F. (2016). *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık veMağduriyetin Ailedeki Koruyucu Etmenlerle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Bayraktar, F. (2017). Çevrimiçi Riskler ve Ebeveyn Aracılık Stratejileri: Türkiye’de ve Avrupa’da Yaşayan Türk Kökenli Çocuk/Ergenlerin Karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 25-37. doi: 10.15390/EB.2017.6323
- Baytak, A. and Yıldırım, M. (2013). Üstün Zekalı Öğrencilerin Şiddet Eğilimleri İle Bilişim Teknolojileri İlişkisinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çocuk ve Şiddet: Toplumsal Şiddetin Cenderesinde Çocuklar*.2, s. 111-121. Antalya: Birmat Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Belsey, B. (2011). Nisan 2018 tarihinde www.cyberbullying.ca. adresinden alındı

- Bingöl, N. and Tanrıkulu, T. (2014). Siber Zorba ve Mağdur Olma ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*(43). <http://www.akademikbakis.org> adresinden alındı
- Blight, M. G., Ruppel, E. K. and Schoenbeauer, K. V. (2017). Sense of Community on Twitter and Instagram: Exploring the Roles of Motives and Parasocial Relationships. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 20(5). doi:10.1089/cyber.2016.0505
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara.
- Bulut, I. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları. Mart 2018 tarihinde <http://ailetoplum.aile.gov.tr> adresinden alındı
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Buzzetto-Hollywood, N. (2012). Understanding Social Media. *Transformation in Teaching: Social Media Strategies in Higher Education*.
- Cenkseven Önder, F. ve Yurtal, F. (2008). Zorba, Kurban ve Olumlu Özellikler Taşıyan Ergenlerin Aile Özelliklerinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*, 805-832.
- Champbell, M. (2005). The impact of the mobile phone on young people's social life. *Paper presented to the Social Change in the 21st Century Conference* (s. 2-14). Brisbane: Centre for Social Change Research Queensland University of Technology.

Cook, S. (2018, November 12). *Cyberbullying facts and statistics for 2016-2018*. Aralık 9, 2018 tarihinde Comparitech Web Sitesi: <https://www.comparitech.com> adresinden alındı

Coontz, S. (2008). *American Families: A Multicultural Reader*. New York: Routledge.

Costello, M. and Hawdon, J. (2018). Who Are the Online Extremists Among Us? Sociodemographic Characteristics, Social Networking, and Online Experiences of Those Who Produce Online Hate Materials. *Violence and Gender*, 5(1). doi:10.1089/vio.2017.0048

Cüceloğlu, D. (1992). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Cyber Bullying Statistics Anti-Bullying Help, Facts, and More. (2018). Aralık 5, 2018 tarihinde bullyingstatistics: <http://www.bullyingstatistics.org> adresinden alındı

Çelen, F. K., Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrim-İçi Riskler. *Akademik Bilişim'11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* (s. 645-651). Malatya: İnönü Üniversitesi.

Çetin Gunduz, H., Ekşioğlu, S. ve Tarhan, S. (2017). Problematic İnternet usage: Personality traits, gender, age and effect of dispositional hope level. *Eurasian Journal of Educational Research*(70), 57-82. doi:10.14689/ejer.2017.70.4

Dai, L. ve Wang, L. (2015, 3). Review of Family Functioning. *Open Journal of Social Sciences*, 134-141. doi:10.4236/jss.2015.312014

Demir, Y. ve Kutlu, M. (2016). The Relationship between Loneliness and Depression: Mediation Role of İnternet Addiction. *Educational Process: International Journal*, 5(2), 97-105. <http://dx.doi.org/10.12973/edupij.2016.52.1> adresinden alındı

- Dikmen, M. ve Tuncer, M. (2017, Ocak). Akademisyenlerin Siber Zorbalığa Yönelik Algıları ve Mücadele Etme Yöntemleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(31), 675-686. doi:10.14582/DUZGEF.1806
- Dosomething.org A global movement for good. (2018). *11 Facts About Cyber Bullying*. Aralık 7, 2018 tarihinde Web Sitesi: <https://www.dosomething.org> adresinden alındı
- Ekşi, F. (2012). Narsistik kişilik özelliklerinin İnternet bağımlılığı ve siber zorbalığı yordama düzeylerinin yol analizi ile incelenmesi. *Educational Sciences: Theory & Practice*,.
- Enrique, J. H. (2007). An Overview of Family Development. *Educational Psychology Interactive*. <http://www.edpsycinteractive.org> adresinden alındı
- Epözdemir, B. (2013). *İlkokul Öğrencilerinin Ailelerinin Aile İşlevleri, Çocuğun Beslenmesindeki Tutum ve Davranışları ile Çocuğun Beden Kitle İndeksi Arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, DEÜ, İzmir.
- Erdur Baker, Ö. (2010). Cyberbullying And Its Correlation To Traditional Bullying, Gender And Frequent And Risky Usage Of İnternet-Mediated Communication Tools. *New Media & Society*, 12(1), 109-125.
- Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007, January). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık Cyber Bullying: A New Face of Peer Bullying. *Eurasian Journal of Educational Research*(27), s. 31-42. Ocak 2018 tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/324476306> adresinden alındı
- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde Siber Zorbalık Ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri AD, Bursa.

- Eroğlu, Y. ve Güler, N. (2015, Aralık). Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 118-129. doi:10.19126/suje.56594
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), s. 93-107. doi:10.15390/EB.2015.3698
- Esen, E. ve Siyez, D. M. (2011). Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-sosyal Değişkenlerin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 127-138.
- Fansher , A. ve Randa, R. (2018, Nov 22). Risky Social Media Behaviors and the Potential for Victimization: A Descriptive Look at College Students Victimized by Someone Met Online. *Violence and Gender*. doi:doi.org/10.1089/vio.2017.0073
- Ferrara, P., Ianniello, F., Villani , A. ve Corsello, G. (2018, Aralık). *Italian Journal of Pediatrics* , 14(44). doi:https://doi.org/10.1186/s13052-018-0446-4
- Fitzgerald, D. (2018, March). *Family Assessment Device*. <https://www.alswh.org.au> adresinden alındı
- Flonnery, D. J. (2003). Impact of Exposure to Violence in School on Child and Adolescent Mental Health and Behaviour. *Journal of Community Psychology*, 32(5), 559-573.
- Frison, E. and Eggermont, S. (2017, Oct.). Browsing, Posting, and Liking on Instagram: The Reciprocal Relationships Between Different Types of Instagram Use and Adolescents' Depressed Mood. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 20(10). doi:10.1089/cyber.2017.0156

- Gander, M. J. and Gardiner, H. W. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (3.Baskı b.). (B. Onur, Dü., B. Onur, A. Dönmez, & N. Çelen, Çev.) Ankara: İmge Yayınları.
- GFK ve DigitalTalks. (2018). *Çocukların Cihaz Sahipliği ve Sosyal Medya Kullanım*. İstanbul: GFK ve DigitalTalks. Aralık 2018 tarihinde [Http://www.gfk.com.tr](http://www.gfk.com.tr) adresinden alındı
- Gladden, R. M.-K. (2014). *Bullying Surveillance among Youths: Uniform Definitions for Public Health and Recommended Data Elements*. Guides - Non-Classroom; Reports - Research, Centers for Disease Control and Prevention, Department of Education;US Department of Health and Human Services, Atlanta. <http://www.cdc.gov> adresinden alındı
- Gladding, S. G. (2012). Aileleri ve Aile Dinamiklerini Anlama. S. G. Gladding, A. Sağlam (Ed.) içinde, *Aile Terapisi Tarihi,Kuram ve Uygulamaları* (İ. Keklik, Çev., 5 b). Ankara: Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Derneği.
- Gökkaya, F. (2015). *İlköğretim Öğrencilerinde Zorbalık Eğilimini Azaltmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Bir Müdahale Programının Geliştirilmesi Ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Gökkaya, F. and Tekinsav Sütcü, S. (2018). Akran zorbalığının ortaokul öğrencileri arasındaki yaygınlığın incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. doi:10.16986/HUJE.2018042225
- Griffin, K. W., Botvin, G. J., Scheier, L. M., Diaz, T. and Miller, N. L. (2000).Parenting practices as predictors of substance use, delinquency, and aggression among urban minority youth: Moderating effects of family structure and gender. *Psychology of Addictive Behaviors*, 14(2), 174–184.

- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129-156. doi:10.1080/01639620701457816
- Hopper-Iosenicky, K. (2010). *Risk communication in the Internet Age: Parental challenges in monitoring the Internet use of adolescents*. Graduate Theses and Dissertations, Iowa State University. <http://lib.iastate.edu/etd/11790> adresinden alındı
- Işıloğlu, B. (2006). *Anksiyete Ve Depresyon Tanısı İle İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumu Ve Hastalıkla İlişkisi*. Uzmanlık Tezi, T.C Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi T.C, 12.Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- Karaaytu, H. (2015). *Facebook Kullanan Liseli Öğrencilerin Siber Zorbalık Eğilimi Balıkesir İl Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi,
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.Gaziantep.
- Karahisar, T. (2014, October). İnternette Çocukları Bekleyen Riskler ve Medya Okuryazarlığı. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(4), 82-95.
- Kocatürk, M. (2014). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Korkmaz, A. (2016, Haziran). Siber Zorbalık:Fizikselden Sanala Yeni Şiddet. *Online Journal of the Faculty of Communication Sciences-ekurgu*, 24(2), 74-85.
- Kowalski, R. M. ve Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-30.

Köknel, Ö. (1998). *Ana Baba Okulu* . İstanbul: Remzi Kitapevi.

Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Özel Hukuk Anabilimdalı, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (1990). Gençlik Çağı Ve Ülkemizde Gençlik Sorunları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 133-144. <http://dergipark.gov.tr> adresinden alındı

Låftman, S. B., Modin, B. ve Östberg, V. (2013, January). Cyberbullying and subjective health: A large-scale study of students in Stockholm, Sweden. *Children and Youth Services Review*, 35(1), 112-119. doi:doi.org/10.1016/j.chldyouth.2012.10.020

Li, Q. (2005). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*. doi:10.1016 / j.chb.2005.10.005

Makri-Botsari, E. ve Karacianni, G. (2014). Cyberbullying in Greek adolescents: The role of parents. *5 th World Conference on Educational Sciences - WCES 2013.116*, s. 3241-3253. Social and Behavioral Sciences . www.sciencedirect.com adresinden alındı

Müezzın, E. (2017, December). An Investigation of High School Students' İnternet Addiction With Respect to Withdrawal, Controlling Difficulty, Disorder in Functionality and Social Isolation. 7(3), 541-551. doi:10.19126/suje.323075

Navarro, R., Serna, C., Martinez, V. ve Roberto, R. O. (2015, January). The Role of İnternet Use and Parental Mediation on Cyberbullying Victimization among Spanish Children from Rural Public Schools. *European Journal of Psychology of Education*, 28(3). doi:10.1007/s10212-012-0137-2

Okumuş, V. ve Parlar, H. (2018, May). *Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları ve Ebeveyn Tutumları*. researchgate : <https://www.researchgate.net> adresinden alındı

Olweus, D. (1994). Bullying at School. L. R. Huesmann (Dü.) içinde, *Aggressive Behavior Current Perspectives* (s. 97-130). Boston, USA. doi:<https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9116-7>

Olweus, D. (1996). Bully/Victim Problems in School: Facts and Intervention. *European Journal of Psychology of Education*(12), 495-510.

Olweus, D. (2004). Bullying at school: Prevalence estimation, a useful evaluation design, and a new national initiative. *Association for Child Psychology and Psychiatry Occasional Papers*, 5-17.

Özaşçılar, M. (2012). Genç Bireylerin Cep Telefonu Kullanımı ve Bireysel Güvenlik: Üniversite Öğrencilerinin Cep Telefonunu Bireysel Güvenlik Amaçlı Kullanımları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 43-74. <http://www.sosyolojidernegi.org.tr> adresinden alındı

Özatça, A. (2009). *Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri , Adana. <http://library.cu.edu.tr/tezler/7298.pdf> adresinden alındı

Özbay, A. (2013). *Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özdemir, S. (2015). *Ergenlerde Siber Zorbalık Ve Mağduriyetin, Anne-Baba Ve Akran İlişkilerine Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Rehberlik Ve Psikolojik Danışma, Ankara.

- Özdemir, Y. (2009). *Ergenlik Döneminde Benlik Kurgusu Gelişiminin Kültür Ve Aile Bağlamında İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı.
- Özel, S. (2013). *Lise öğrencileri arasında siber zorbalık, siber mağduriyet, depresyon ve benlik saygısı ilişkisi*. Yüksek Lisans, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, G. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşama düzeyleri ile siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi , Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztürk, C., Bektaş, M., Karataş, H., Ayar, D. ve Öztornacı, B. (2013). Lise Öğrencilerinin Akran Zorbalığı Davranışları ile Sanal Zorbalık Davranışları Arasındakilişkinin İncelenmesi. 5. *Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu.2*, s. 219-226. Antalya: Birmat Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Pamuk, M. ve Bavlı, B. (2013). Ergenlerin Sanal Zorbalıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 321-338.
- Pappas, S. (2015, June 23). *Social Media Cyber Bullying Linked to Teen Depression*. <http://www.scientificamerican.com> adresinden alındı
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Patton, D. U., Hong, J. S., Patel, S. ve Kral, M. J. (2017, Ocak 1). *A Systematic Review of Research Strategies Used in Qualitative Studies on School Bullying and Victimization*. doi:10.1177/1524838015588502

- Peker, A. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorba Ve Siber Mağdur Olma Durumu. O. Dolu (Dü.) içinde, *Çocuk ve Şiddet: Toplumsal Şiddetin Cenderesinde Çocuklar-Şiddetin Faili Olarak Çocuklar* (Cilt 2, s. 208-218). İstanbul: Samer Bilimsel Yayınlar Serisi. Mayıs 2018 tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/324730834> adresinden alındı
- Peker, A. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Statülerini Yordayan Risk Faktörlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 57-75. doi:10.15390/EB.2015.4412
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Yordayıcılarının İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2018tarihinde <http://efdergi.ibu.edu.tr/index.php/efdergi/article/view/913/1668> adresinden alındı
- Rights, S. S. (2012). *Cyberbullying Hurts: Respect for Rights in the Digital Age*. Senato Raporu. www.parl.gc.ca adresinden alındı
- Roland, E. (2002). Bullying, depressive symptoms and suicidal thoughts. *Education Research*, 44(1),55-67.
- Senosy, S. A. (2017, April). Pattern and correlates of cyberbullying victimization among Egyptian university students in. 92(2). doi:10.21608/EPX.2018.8948
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde Siber Zorbalık / Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimler AD, İstanbul.
- Sezer Efe, Y. ve Erdem, E. (2013). Kayseri İli Lise Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyi ve İlişkili Faktörler. *Çocuk ve Şiddet: Toplumsal Şiddetin Cenderesinde Çocuklar* (s. 64-71). içinde İstanbul: Birmat Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.

- Shapka, J. (Dü.). (2018). *A Parent Resource about Kids,Technology and Cyberbullying*. (University of British Columbia and PREVnet.) 2018 tarihinde cyberbullying.primus.ca:
<http://cyberbullying.primus.ca/cyberbullying> adresinden alındı
- Shapka, J. (Dü.). (2018). *A Parent Resource about Kids,Technology and Cyberbullying*. (University of British Columbia and PREVnet.) Kasım 2018 tarihinde <http://cyberbullying.primus.ca>:
<http://cyberbullying.primus.ca> adresinden alındı
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. ve Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 4(49), 376-385. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x
- Spriggs A. L., I. R. (2007). Adolescent Bullying Involvement and Perceived Family, Peer and School Relations: Commonalities and Differences Across Race/Ethnicity. *The Journal of Adolescent Health*, 41(3), 283-293.
- Stapleton, P., Luiz, G. ve Chatwin, H. (2017, Mar). Generation Validation: The Role of Social Comparison in Use of Instagram Among Emerging Adults. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*Vol, 20(3). doi:10.1089/cyber.2016.0444
- Strom, P. S. ve Strom, R. D. (2005, Fall). Cyberbullying by Adolescents:A Preliminary Assessment. *The Educational Forum*, 70, 21-32.
- Süslü-Pekşen, D. ve Oktay, A. (2018, Ekim 31). Investigating Some Variables Related to Cyberbullying and Cyber Victimization In High School Students. *Elementary Education Online*, 2018; 17(4): pp. 1877-1895, 17(4), 1877-1895. 2018 tarihinde <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden alındı

- Taiariol, J. (2010). *Cyberbullying: The Role Of Family And School*. Doktora Tezi, Wayne State University , Detroit, Michigan. : http://digitalcommons.wayne.edu/oa_dissertations adresinden alındı
- Tanrikulu, İ. (2015, Haziran). Siber Zorbalık Yapma Motivleri İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler:Kullanımlar ve İlişkiler Kuramını Test Etme. *Doktora Tezi*. Ankara.
- Taylan, H. H., Aydın, F. ve Topal, M. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Zorba Olma Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Sakarya Örneği. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(4), 41-59.
- Teker, K. (2010). *Suçlu çocuklarda sosyo-demografik özellikleri ile ebeveyn tutum algısının çocuk suçluluğuna katkısı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Topçu Uzer, Ç. ve Tanrikulu, İ. (2017). Siber Zorbalığı Önleme ve Müdahale Programları:Ulusal Bir Alanyazın Taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(30), 1-17.
- Topçu, Ç. (2014). *Modeling The Relationships Among Coping Strategies, Emotion Regulation, Rumination, And Perceived Social Support In Victims Of Cyber And Traditional Bullying*. Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Topçu, Ç. ve Baker, Ö. E. (2007). Geleneksel Akran Zorbalığının, Siber Zorbalığının Vebu İki Tip Zorbalık Türü Arasındaki İlişkinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. 16. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı*, (s. 255). Tokat.
- Topçu, Ç. ve Erdur-Baker, Ö. (2017). RCBI-II: The Second Revision of the Revised Cyber Bullying Inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. doi: 10.1080/07481756.2017.1395705

- Totan, T. (2008). *Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Treatment, C. o. (2006). *Online Solicitation of Children*. A Report Regarding the Use of the İnternet to Facilitate the Commission of Sex Crimes Including Recommendations for Ensuring Child Safety, Council on Sex Offender Treatment, Texas.
https://www.dshs.texas.gov/csot/csot_ccchild adresinden alındı
- TUİK. (2013). *06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı Ve Medya*. TUİK. www.tuik.gov.tr adresinden alındı
- TUİK. (2017, Mayıs 16). *İstatistiklerle Gençlik 2016*. Türkiye İstatistik Kurumu. Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi: www.tuik.gov.tr adresinden alındı
- TUİK. (2017, Mart 02). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2016*. Türkiye İstatistik Kurumu, 24642. Ankara: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. Ocak 2018 tarihinde www.tuik.gov.tr adresinden alındı
- TUİK. (2018, Mart 2). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2017*. Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi: [http:// www.tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr) adresinden alındı
- Tuncer, M. ve Dikmen, M. (2016). *Sosyal ağlarda bekliyor yeni tehlike: Siber zorbalık*. Bildiri, Fırat Üniversitesi. Aralık 5, 2018 tarihinde <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/handle/11508/9302> adresinden alındı
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımları İle Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındakilişkinin İncelenmesi* . Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Uluçay, D. M. ve Melek, G. (2017). Türkiye'deki Okullarda Siber Zorbalık: Bir Literatür Değerlendirmesi. *Online Academic Journal of Information r*

- Ulusoy, A. ve Bostancı, M. (2014). Çocuklarda Sosyal Medya Kullanımı ve Ebeveyn Rolü. *International Journal of Social Science*(28), 559-572. doi:10.9761/JASSS2233
- Uysal, R. ve Yılmaz-Bingöl, T. (2014). Ergenlerde Risk Alma Davranışının Öz-Yeterlik ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*,(8), 573-582. <https://www.researchgate.net> adresinden alındı
- Ünal, S. (2009). Ailenin Temel Özellikleri ve İşlevleri. S. Ünal içinde, *Aile Psikolojisi ve Eğitimi* (s. 4-12). Malatya: Inuzem Yayınları. Oct. 8, 2018 tarihinde <https://www.researchgate.net> adresinden alındı
- Wachs, S., Schubarth, W., Seidel, A. ve Piskunova, E. (2018). Detecting and Interfering in Cyberbullying Among Young People (Foundations and Results of German Case-Study). *International Conference on Digital Transformation and Global Society*, (s. 277-285). Kasım 2018 tarihinde alındı
- Walvare, M. and Heirman W. (2011). Cyberbullying: Predicting Victimization And Perpetration. *Children and Society*, 25, 59–72.
- Worden, M. (2013). *Aile Terapisi*. (T. Akbaş, Dü.) Adana: Nobel.
- Xin, M., Xing, J., Pengfei, W., Houru, L., Mengcheng, W. and Hong, Z. (2018). Online activities, prevalence of İnternet addiction and risk factors related to family and school among adolescents in China. *Addictive Behaviors Reports*(7), 14-18. <http://doi.org/10.1016/j.abrep.2017.10.003> adresinden alındı
- Yang, C.-c. (2016, Dec). Instagram Use, Loneliness, and Social Comparison Orientation: Interact and Browse on Social Media, But Don't Compare. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 19(12). doi:10.1089/cyber.2016.0201

- Ybarra, M. (2004). Linkages between Depressive Symptomatology and İnternet Harassment among Young Regular İnternet Users. *CyberPsychology and Behavior*, 7(2), 247-257. doi:10.1089/109493104323024500 .
- Ybarra, M. and Mitchell, K. (2007). Prevalence and Frequency of İnternet Harassment Instigation. *Journal of Adolescent Health*, 189–195.
- Yenilmez, Ç., Eşsizoğlu, A., Güleç, G. ve Yazıcıoğlu, Y. (2012). *Aile Yapısı ve İlişkileri* (1. b.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yıldız , A. (2017). İnternet Bağımlılığı İçin Kolaylaştırıcı Bir Faktör Olarak Sanal Dünyada Etik Duyarlılık Azalması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 9(4), 398-409. doi: 10.18863/pgy.310777
- Yıldız, A. (2017). Decreased Ethical Sensitivity in the Virtual World as a Facilitating Factor for İnternet Addiction. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 9(4), 398-409. doi:10.18863/pgy.310777
- Young, K. S. (1996). İnternet Addiction:The Emergence of a New Clinical Disorder. *Published in CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244. <https://s3.amazonaws.com> adresinden alındı

EKLER

Ek-1 Aydınlatılmış Onam

Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında, Yrd. Doç. Dr. Füsün Gökçaya danışmanlığında Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Handan Karaca tarafından, “Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık /Siber Mağduriyet Yaşantıları, İnternet Bağımlılığı ve Ailelerinin İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” amacıyla bir çalışma yürütülmektedir. Bilimsel amaçlar için düzenlenen, bu araştırma da, katılımcılarla veri toplama sürecinde irtibata geçilecektir. Araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır ve gönüllük esasına dayalıdır. Uygulama esnasında vazgeçebilir, isteğiniz doğrultusunda çalışmadan ayrılabilirsiniz. Uygulanan ölçek ve formlarda kişisel bilgileriniz yer almayacak, size ait bilgiler kesinlikle gizli tutulacak ve araştırma ekibi dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Tüm bilgiler ölçek ve kişisel bilgi formuyla kayıt altına alınacak ve araştırma ekibi tarafından çalışmanın tamamlanmasına kadar saklanacak ve daha sonra tüm veri tabanlarımızdan silinecektir. Bu çalışma süresince toplanan veriler, yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacak ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Yanıtlarınızı içten ve doğru olarak vermeniz, çıkacak sonuçların toplum adına faydalı bir bilgi olarak kullanılmasını sağlayacaktır. Sunacağınız katkı için teşekkür ediyoruz. Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişiler ile iletişim kurabilirsiniz.

Yrd. Doç. Dr. Füsün GÖKKAYA

Yakın Doğu Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

e-mail: fusun.gokkaya@neu.edu.tr

Psk. Dan. Handan KARACA

Yakın Doğu Üniversitesi
Klinik Psikoloji Bölümü

Telefon: +90546 5228090

Yukarıdaki bilgilerin tümünü okudum ve çalışmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

Adı ve Soyadı: _____ İmza: _____

Tarih : .../.../2018

Ek-2 : Bilgilendirme Formu

Sevgili Öğrenciler;

Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık /siber mağduriyet yaşantıları, İnternet bağımlılığı ve ailelerinin işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bir araştırma yapmaktayım.

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümü siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır (Arıcak, 2011).Siber Zorba; bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak başkalarına kasıtlı olarak zarar veren kişiyi. Siber Mağdur; bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla kendisine zarar verilen kişiyi tanımlamaktadır. Araştırma sırasında, araştırmacı tarafından hazırlanan, cinsiyet, yaş, sınıf, İnternet kullanım amaçları vb. soruları içeren 15 maddelik “Kişisel Bilgiler Formu” sorularına ek olarak, 20 maddelik “Yenilenmiş Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeği” ,60 maddelik “Aile Değerlendirme Ölçeği”, 12 maddelik “Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Formu” sorularını cevaplamanız istenmektedir. Araştırma da bireysel sonuçlar değil grup sonuçları değerlendirilecektir. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacağından adınızı yazmanıza gerek yoktur. Verdiğiniz yanıtlar kesinlikle gizli kalacak, araştırma ekibi dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Bu çalışma süresince toplanan veriler, yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacaktır ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Sizlere sorulan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Soruları cevaplarken, hepsini okuyarak, boş bırakmadan cevaplandırmanız, samimi ve dürüst olmanız araştırma sonuçları için oldukça önemlidir ve araştırmanın güvenilir olmasına katkıda bulunacaktır.

Çalışmayla ilgili öneri, görüş veya sorunuz olursa, çalışmanın araştırmacısı olan Psk.Dan. Handan KARACA ile iletişime geçmekten lütfen çekinmeyiniz. Göstereceğiniz özen ve sunacağınız katkı için teşekkür ederim.

Psk. Dan. Handan KARACA

Yakın Doğu Üniversitesi

Klinik Psikoloji Bölümü

Ek-3**Kişisel Bilgi Formu**

1-CİNSİYETİNİZ	KIZ ☐	ERKEK ☐		
2-YAŞINIZ	12 ☐	13 ☐	14 ☐	15 ☐
3-SINIFINIZ 6 ☐	7 ☐	8 ☐		
4-ANNE EĞİTİM DURUMU		BABA EĞİTİM DURUMU		
OKURYAZAR DEĞİL ☐		OKURYAZAR DEĞİL ☐		
OKURYAZAR ☐	OKURYAZAR ☐			
İLKOKUL ☐	İLKOKUL ☐			
ORTAOKUL ☐	ORTAOKUL ☐			
LİSE ☐	LİSE ☐			
ÜNİVERSİTE ☐	ÜNİVERSİTE ☐			
LİSANSÜSTÜ ☐	LİSANSÜSTÜ ☐			
5-EBEVEYNELERİNİZİN BİRLİKTELİK DURUMU				
BİRLİKTE ☐ BOŞANMIŞ ☐				
6-KARDEŞ SAYISI (SİZİNLE BİRLİKTE)				
TEK ÇOCUĞUM ☐ İKİ KARDEŞ ☐ ÜÇ KARDEŞ VE ÜZERİ ☐				
7-SANA AİT AKILLI CEP TELEFONUN VAR MI?				
EVET ☐ HAYIR ☐				
8-CEP TELEFONUNDA İNTERNET VAR MI?				
EVET ☐ HAYIR ☐				
9-BİR GÜNDE İNTERNETİ KAÇ SAAT KULLANIYORSUN? (CEP TELEFONUNDA				

<i>KULLANDIĞIN SAATLERDE DAHİL)</i>
0-2 SAAT ☐ 3-5 SAAT ☐ 6 SAAT VE ÜZERİ ☐
<i>10-İNTERNETE EN ÇOK HANGİ CİHAZDAN GİRİŞ YAPIYORSUN?</i>
☐ CEPTEN ☐ TABLETTEN ☐ BİLGİSAYARDAN ☐ DİĞER- BELİRTİNİZ...
<i>11-İNTERNETİ EN ÇOK HANGİ AMAÇLA KULLANIYORSUN? (BİRDEN FAZLA İŞARETLEME YAPABİLİRSİN)</i>
☐ ÖDEV YAPMAK ☐ SOSYAL MEDYA(FACEBOOK-TWİTTER VB) ☐ OYUN OYNAMAK ☐ FİLM-DİZİ İZLEMEK -İNDİRMEK ☐ MÜZİK DİNLEMEK-İNDİRMEK ☐ CHAT(SOHBET) DİĞER AÇIKLAYINIZ...
<i>12-HERHANGİ BİR SOSYAL MEDYA SİTESİNE ÜYE MİSİN?</i>
EVEY ☐ HAYIR ☐
<i>13-HANGİ SOSYALMEDYA SİTELERİNE ÜYESİN? BİRDEN FAZLA İŞARETLEYEBİLİRSİN</i>
☐ FACEBOOK ☐ İNSTAGRAM ☐ YOUTUBE ☐ DİĞER-AÇIKLAYINIZ...

<i>14-ANNEN SOSYAL MEDYA KULLANIYOR MU?</i>	<i>15-BABAN SOSYAL MEDYA KULLANIYOR MU?</i>
<i>EVET</i> ☐ <i>HAYIR</i> ☐	<i>EVET</i> ☐ <i>HAYIR</i> ☐

Ek-4

Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri (RCBI-II)

Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri- II

Aşağıda internet kullanırken kişilerin karşılaşılabilecekleri bazı durumlar verilmiştir.

Son 6 ay içerisinde, bu davranışları ne sıklıkla yaptığınızı BEN YAPTIM bölümündeki size uygun rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz.

Her bir durumun son 6 ay içerisinde ne sıklıkla başınıza geldiğini BANA YAPILDI bölümünde size uygun rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz.

İNTERNET ARACILIĞIYLA,	BEN YAPTIM				BANA YAPILDI			
	Hiç	Bir kez	2-3 kez	Üçten çok	Hiç	Bir kez	2-3 kez	Üçten çok
1.Birine ait hesap şifresini ele geçirmek	1	2	3	4	1	2	3	4
2.Başkasının hesabını izinsiz kullanarak onu küçük düşürecek paylaşımlar yapmak	1	2	3	4	1	2	3	4
3.Birini tehdit etmek	1	2	3	4	1	2	3	4
4.Birine hakaret etmek	1	2	3	4	1	2	3	4
5.Utandırıcı veya kırıncı mesajlar göndermek	1	2	3	4	1	2	3	4
6.Sahibinin görülmesinden rahatsızlık duyacağı bir fotoğrafı veya videoyu başkalarıyla paylaşmak	1	2	3	4	1	2	3	4
7.Bir sırrı sahibinin izni olmadan başkalarıyla paylaşmak	1	2	3	4	1	2	3	4
8.Dedikodu yaymak	1	2	3	4	1	2	3	4
9.Bir başkası adına profil açıp oymuş gibi davranmak	1	2	3	4	1	2	3	4
10.Küçük düşürücü internet sitesi/sayfası oluşturmak	1	2	3	4	1	2	3	4

Ek-5

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

AÇIKLAMA: İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğunu karar veriniz. **Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür.** Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynı Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum*) Her cümlelerin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. **Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz.** Mümkün olduğu kadar **çabuk ve samimi** cevaplar veriniz. **Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz.** Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynı Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2. Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3. Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4. Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5. Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6. Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7. Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8. Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9. Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10. Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11. Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12. Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13. Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14. Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15. Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16. Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17. Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18. Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19. Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20. Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21. Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
22. Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23. Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24. Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25. Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26. Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27. Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28. Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29. Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30. Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karşınız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız.	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacak ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56.Aile içinde birbirimize güveniniz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

Ek-6

Young İnternet Bağımlılığı Testi-Kısa Formu (YİBT-KF)

YOUNG İNTERNET BAĞIMLILIĞI TESTİ - KISA FORMU (YİBT-KF)

Lütfen aşağıdaki sorularda belirtilen durumları hangi sıklıkta yaşadığınızı belirtiniz. Lütfen her soru için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir soruyu boş bırakmayınız.

1-Hiçbir zaman, 2-Nadiren, 3-Bazen, 4-Sıklıkla, 5-Her zaman

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1. Hangi sıklıkta planladığınızdan daha fazla internette kalırsınız?	1	2	3	4	5
2. Hangi sıklıkta ailenizle ilgili işleri ihmal ederek internette daha fazla zaman harcarsınız?	1	2	3	4	5
3. Okul veya ders ile ilgili çalışmalarınız hangi sıklıkta internette harcadığınız süre yüzünden zarar görmektedir?	1	2	3	4	5
4. Birileri internette ne yaptığınızı sorduğunda hangi sıklıkta sır gibi saklar veya savunmaya geçersiniz?	1	2	3	4	5
5. Birileri siz internette iken canınızı sıkarsa hangi sıklıkta onları tersler, onlara bağırır ve öfkeli davranırsınız?	1	2	3	4	5
6. Hangi sıklıkta gece internette harcadığınız süre yüzünden uykusuz kalırsınız?	1	2	3	4	5
7. İnternete bağlı değilken hangi sıklıkta internetle avunur veya internete bağlı olduğunuz hayalini kurarsınız?	1	2	3	4	5
8. İnternette iken hangi sıklıkta kendinizi ‘birkaç dakika daha’ derken bulursunuz?	1	2	3	4	5
9. Hangi sıklıkta internette harcadığınız zamanı azaltmak için uğraşırsınız ve başarısız olursunuz?	1	2	3	4	5
10. Ne kadar süre internette olduğunuzu hangi sıklıkta saklamaya çalışırsınız?	1	2	3	4	5
11. Hangi sıklıkta başkalarıyla dışarı çıkmak yerine internette daha fazla zaman harcamayı tercih edersiniz?	1	2	3	4	5
12. İnternete bağlanamadığınızda hangi sıklıkta kendinizi bunalımda, karamsar ve sinirli hissedip, internete bağlandığınızda bu şikayetlerinizin hemen geçtiğini görürsünüz?	1	2	3	4	5

Ek-7

Ölçek Kullanım İzinleri

HANDAN KARACA <handankaraca96@gmail.com>

SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ

Ozgur Erdur Baker <ozgurendur@gmail.com>

5 Şubat 2018 09:42

Alınan: HANDAN KARACA <handankaraca96@gmail.com>

Merhaba,

ölçeği ekte gönderiyorum. ölçeğin yayınlandığı derginin linki ise aşağıda. kolaylıklar dilerim.

ozgur.

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07481756.2017.1395705>

(Ayrıntıların metin gözetimi)

--

Ozgur Erdur-Baker, Ph.D.
 Prof. of Psy. Counseling and Guidance
 Middle East Technical University
 Faculty of Education
 Dumlupınar Bulvarı, No: 1
 Ankara 06800
 TURKEY
erdur@metu.edu.tr
 Ph: +90-312-2104036
 Fax: +90-312-2107967

 RCBİ-II.pdf
 278K

HANDAN KARACA <handankaraca96@gmail.com>

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

İşil BULUT <ibulut@baskent.edu.tr>
Alıcı: HANDAN KARACA <handankaraca96@gmail.com>

30 Nisan 2018 14:47

Sayın Handan Karaca

Ülkemizdeki geçerlik ve güvenirlik çalışması tarafımdan gerçekleştirilen Aile Değerlendirme Ölçeği'ni çalışmanızda kullanabilirsiniz.

Başarı dilekleriyle..

Prof. Dr. İşil BULUT
Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı
0 312 246 66 78

Prof. Dr. İşil BULUT
Baskent University
Faculty of Health Sciences
Head of Department of Social Work
+ 90 312 246 66 78

HANDAN KARACA <handankaraca96@gmail.com>

İlt: Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu-Kullanım İzni

yasin demir <yasinpdr@hotmail.com>

10 Mayıs 2018 10:43

Alıcı: HANDAN KARACA <handankaraca96@gmail.com>

Merhabalar;

Öncelikle çalışmanızda kolaylıklar diliyorum. İnternet bağımlılığı ölçeğini çalışmanızda kaynak göstererek kullanabilirsiniz. İnternet bağımlılığı ölçeğinin makalesini, ölçek maddelerini ve ilgili diğer çalışmaları ekte gönderiyorum. Çalışmanızın sonucundan haberdar ederseniz sevinirim.

İyi çalışmalar

Yrd.Doç.Dr. Yasin DEMİR

Fırat Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

6 eklenti

 apd_17_11_08.pdf
365K

 EDUPLJ_31_article_56d9b4370dbfa (1).pdf
390K

 Geleceğin Öğretmenleri İnternete Bağımlı mı? Neler Hissediyorlar.pdf
855K

 İnternet Bağımlılığı Ölçek Maddeleri ve Kaynakça Bilgisi.docx
19K

 İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.pdf
146K

 Yasin Demir.pdf
966K

Ek-8

Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :12018877-604.01.02-E.19683613

18.10.2018

Konu : Araştırma İzni

Sn: Handan KARACA
Fevzipaşa Ortaokulu Müdürlüğü
Zübeyde Hanım Cad. No:105/A
Karşıyaka / İZMİR

- İlgi: :a)MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarihli ve 355862610.06-E.12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b) 02/10/2018 tarihli dilekçeniz.
c) Valilik Makamının 18/10/2018 tarihli ve 19617831 sayılı Oluru.

Müdürlüğümüz Karşıyaka ilçesine bağlı Fevzipaşa Ortaokulu, Girne Ortaokulu, Hamdullah Suphi Tanrıöver Ortaokulu, Ali Kaya Ortaokulu, Hasan Pınarçalı Ortaokulu ve İmam Hatip Ortaokullarında "Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetle, İnternet Bağımlılığı Aile İşlevleri ve Ebeveynlerin İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi " konulu tez çalışmanız için kullanacağınız ölçekleri uygulama isteğiniz ilgi (c) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içinde Araştırmanın Teslimine İlişkin Taahhütname Tutanağı doldurulup, araştırmanın CD'ye aktarılması sağlanarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İlker ERARSLAN
Müdür Yardımcısı

Ek:

- 1- Valilik Onayı (1 sayfa)
- 2- Araştırma Değerlendirme Formu
- 3- Anket Formları (15 sayfa)
- 4- Taahhüt Formu (1 sayfa)

Aslı ile Aynıdır
5070 sayılı yasa ile
elektronik olarak imzalanmıştır.
19 Ekim 2018

Fevzi Paşa Mh.452 Sk.No:15Strateji Geliştirme Hizmetleri 1 Bölümü Konak/İZMİR
Elektronik Ağ: izmir.meb.gov.tr
e-posta: strateji35_1@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: N.GÜR
Tel: (0 232) 280 36 31

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2311-8273-3c7f-8c57-f6cc kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Handan Karaca, 23 Eylül 1974,Tokat doğumludur. Cumhuriyet İlkokulu, Atatürk Ortaokulu, Gaziosmanpaşa Lisesi mezunudur.1996 yılında Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalında lisans eğitimini tamamlamıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi bünyesinde Aile Danışmanlığı Eğitimini tamamlamıştır. 1996 yılı Eylül ayından itibaren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı farklı kurum ve kuruluşlarda psikolojik danışman, kriz ve travma müdahale ekiplerinde eğitmen ve psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır. Risk Altındaki Çocuklara Yaklaşımlar konusunda formatör ve proje koordinatörü olarak çalışmakta, eğitimin sürekliliğine olan inancı ile mesleki ve kişisel gelişimine katkı sunacak eğitimlere devam etmektedir. Bireysel, Çift, Ergen ve Aile Danışmanlığı alanlarında çalışmalarını sürdüren Handan Karaca, 2 çocuk annesidir.

İNTİHAL RAPORU

Gönderim Tarihi: 18-Ara-2018 12:28PM (UTC+0200)

Gönderim Numarası: 1058700355

Dosya adı: handan_intihal. docx (117.25K)

Kelime sayısı: 15876

Karakter sayısı: 113435

ORIJINALLIK RAPORU

%10	%7	%8	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

ETİK KURUL RAPORU

11.06.2018

Sayın Handan Karaca

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2018/191 proje numaralı ve **“Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetle, İnternet Bağımlılığı, Aile İşlevleri ve Ebeveynlerin İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

A handwritten signature in black ink, reading 'Direnç Kanol'.

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakin Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.